

בעזרת השם יתברך
לשם ילוד
קודשא בריך הוא
ושכינתיה
לקני עניין
לקני לבני

לימוד ותפילות לל"ג בעומר

ועיונים בתורת הרשב"י זיע"א

בחסד השם עלי
משה אליהו שבתי

לעילוי נשמת
שושנה בת טובה

בעניני הקונטרם

050.4125671

mas819514@gmail.com

לימוד ותפילות ל"ג בעומר

יום ההילולא והשמחה הגדולה בהילולת רשב"י מסוגל לישועות ולברכה עד בלי די. בקונטרס זה הובא מעט מזעיר מעניני רשב"י, במעלת הציון הקדוש ומעלת עצם היום הגדול, תפילות ולימוד ליום זה (גם למי שלא עולה לציון).

וזכותו וזכות תורתו יגן עלינו למלא כל משאלות לבנו לטובה לרפואה שלמה בגוף ונפש, לשובע שמחות ולאורך ימים ושנים טובים ובריאים יחד עם כל כלל ישראל.

לעילוי נשמת

מרת אמי

שושנה בת טובה

ת.נ.צ.ב.ה.

ונזכה לגאולה הקרובה במהרה בימינו אמן.

משה אליהו בר' אברהם צבי

מקום אש להבת
שלהבת

תפילות
ובקשות

סוגיא דרשב"י
מענין ישיבתו
במערת ממסכת
שבת (דף ל"ג)
עם עיונים
והירושים בדרך
אפשר

התבוננות נכונה בעליה לציין הקדוש דרשב"י זיע"א

חיות הצדיקים בתורתם

תפלה לל"ג בעמר

פתח אליהו

תפילת רשב"י בזהר הקדוש

ג
ו
ז
י
יג
טו

מטרת הרומאים – לטמא את ישראל • טעם בד"א שגם רבי אלעזר בנו ע"ה סבל צער • [טעם איסור אכילת גיד הנשה] • [מהטעמים שרשב"י ובנו נקראו בני עליה] • [גודל צער מערה] • **טעם בד"א מדוע ישבו דוקא בפקיעין – בנחלת נפתלי •** [תיקון הצליעה בנפתלי] • [נפתלי היה גולה למקום תורה] • [ברכת נפתלי] • [בני השפחות לא השתחוו לעשר] • [בנימין ובני השפחות תקנו הצליעה] • [טעם שרצה רשב"י לצרף את יותם] • [נפתלי כיבד אביו ביותר] • **חכמת אדם תאיר פניו •** [טעם לריבוי אורה בהילולא דרשב"י] • **טעם בד"א שרשב"י וחבריו פטורין מתפילה •** [טעם בד"א לתפילת ערבית רשות] • [טעם בד"א לכך שיעקב אע"ה כנגד אברים ופדרים] • [בחזיונות לב ואברים בצדיקים] • **ביאור בד"א במעשי רשב"י ובנו כשיצאו מהמערה •** [ביאור בשית אלפי שנין וחד חרוב] • [טעם בד"א "להחריב את עולמי יצאתם"] • [לענין עבודת הברורים] • [בעוה"ב הכל מבורר] • [טעם בד"א לזה ששרפו בעיניהם] • [הבירורים במבול] • [טעם בד"א שחוצרכו לרשות לצאת מהמערה] • [טעם בדרך אפשר למשפט לישיבתם ע"ד מרב"ג י"ב חודש] • [רשב"י פטר מן הדין את כל הרשעים בגהנום] • [טעם בד"א שרבי אלעזר מחי ורשב"י מסין] • [טעם בד"א שרבי אלעזר פסק לשרוף כשראה שהוא סבא] • **תיקון העולם על ידי הצדיקים •** [טעם בד"א שהרומאים תקנו גשרים] • [טעם בד"א שיעקב אע"ה תיקן מטבע] • **תיקון הווד בהקפדת רשב"י על אותו סבא •** [טעם בד"א שפסקה מיתת תלמידי רבי עקיבא בספירת הוד] • [טעם בד"א ששרו של עשו נדמה כת"ח] • [טעם בד"א שאהרן הע"ה חתום במידת הוד לטובה] • **צדיקים שעושים דין ברשעים •** [טעם בד"א בביאור קפדן היה]

פיוטים

שיר בר יוחאי

ואמרתם פה לחי, רבי שמעון בר יוחאי
סגלת התחדשות ולהתגבר על היאוש

מאמרים

ל
לא
לג
לד
לה
לט

לכות לבנים בני עליה – רשב"י מציל את העולם מהמלאך המשחית • המידד בדשב"י ובנו יותר מכל הצדיקים • איך יתכן שכל אמן מישאל תלד בן רשב"י
טעם רשב"י בירידת המן
פרשת השבוע והקשר לל"ג בעמר – אדם לעמל יולד • לאורו של רשב"י •
עמל התורה מסיר יסורים • עמל התורה מכפר • עונות • יסורי התורה זמניים • תהנה פאן ותרויח שם • קל וחסר נזקב • כל הקדם זוכה

התבוננות נכונה בעליה לצייון הקדוש ורשב"י זיע"א

המגיד הירושלמי רבי שבתאי יודלביץ' זצ"ל, פגש בערב ל"ג בעמר שכן שספר לו בשמחה כי הוא לקראת ההכנות האחרונות לנסיעה למרון.

"אה, מירון, מירון! כבוד הרב לא מתאר לעצמו את התענוג שחווים במירון; יש שם בשר על האש, פלאי פלאים, ומשום שפוקדים את המקום מכל עדות ישראל, יכול אמה להנות ממבחר סוגי בשולים וצלוויים. וידם של עמך ישראל קדושים פתוחות לרוחה לכל, רק תבוא ותאכל, אה, מירון! תבוא ותראה, לא נתן להסביר זאת במלים. עליכם לחוות זאת בעצמכם."

אלא שמיד הפתע כשרבי שבתאי שאל אותו, אם הוא פוחד מאריות רעבים?"

"מאריות? בודאי שאני פוחד, בטח כבוד הרב מתפון לאלו המשחררים בג'ונגל ולא בשהם בהסגר בגן החיות... וכי יש מישהו שלא פוחד מאריות, הרי מדבר בחיות טרף, כל שכן ועל אחת כמה וכמה כשמדבר ברעבים!"

"יש כאלו שלא פחדו מיצורים אלו" אמר לו רבי שבתאי, "כרבינו אור החיים הקדוש שלא רק שלא פחד מאריות אלא הם פחדו ממנו ובכח קדשתו ברחו ונסו מפניו, כעדות שנמסרה משם הגאון חיד"א זכרונם צדיקים וקדושים לברכה וזכותם וזכות תורתם יגן עלינו. (המעשה הובא בספר "אות ברית קודש, לרבי יוסף כנאפו זצ"ל, והביאו ב"מלכי רבנן" בערכו דף לה ע"א) ומעשה שהיה כך היה."

השים האיש את אזניו כאפרכסת והרב ספר:

"רבינו חיים בן עטר בעל ה"אור החיים" הקדוש הצטרף לשירה שעשתה את דרכה ביצר עבות. לפתע החלו הסוסים להתנהג בארח מוזר. הם השתוללו וצנפו בקולות משנים. ראש השירה בחר את התנהגות הסוסים ופניו החוירו. הוא עצר את השירה והודיע בקול נכאים, שלפי התנהגות הסוסים עדר אריות נמצא במקום והם קרובים אלינו ממש. עוד טרם סים את דבריו ונהמות אריות וכפירים הדהדו במרחב היצר.

למותר לספר את אשר ארע ברגעים הללו. הזעקות החרישו את האזנים. גם האמיצים שבהם ידעו שמאבק בלהקת אריות הוא חסר סכוי. הורים חבקו את בניהם בבכיות נוראות לקראת פרידה אכזרית מהעולם הזה.

רק אחד לא השתתף בכל הבוקה ומבלקה, הנה זה רבינו אור החיים הקדוש שנפשו הקשורה בתורה הקדושה נתקה אותו מהמתרחש. פנו אליו תלמידיו וספרו לו על המצב הנורא שנקלעו אליו. מיד הרגיעם הצדיק. הוא קם ממקומו ועקף את כל השירה וכעבור רגעים ספורים הצטמצם המרחק בינו לבין האריות השועטות.

ואז, לפתע, למראה עיניהם המשתאות של בני השירה, שעקבו אחרי הרב באימה ופחד, נעמדו האריות ומיד לאחר מכן סבו על עקבותיהם ונסו מהמקום כשהם מותירים שובל אבק. כמובן שכל בני השירה עטו על הרב ונשקו את כפות ידיו ורגליו. לבקשת תלמידיו הסביר הרב, שהפחד מהקדוש ברוך הוא ושומר את ברית קודש (-) ואמר על עצמו שמעולם לא ראה טפת קרי לבטלה), אף בריה לא יכולה להזיק לו וממילא איננו מפחד משום נברא".

למשמע המעשה התפעל האיש ויצא מגדרו, "רבינו אור החיים, מהקדושים שלא ידעו פחד בעולם הזה, אמר בהתפעלות".

"וכעת לענינו" אמר המגיד, "הסכת אונגה ושמע עבדה נוספת על רבינו אור החיים הקדוש, המובא בספר "כבוד מלכים", וכתב שם המחבר: "ומעיד אני באמת כי בילדותי שמעתי פה מרבני קשישאי רבני הספרדים אשר אבותם ראו וספרו להם כי הרה"ק רבינו חיים בן עטר זיע"א הנה פעם אחת בהלולא פה עיר הקדש צפת תבנה ותכונן, וכשעלה למרון והגיע לתחתית ההר שעולים משם אל הקדש ירד מהחמור והנה עולה על ידיו ועל רגליו, ועל הדרך הנה גועה כבהמ' וצועק היכן אני השפל נכנס למקום אש ושלמה להבת קודשא בריך הוא ושל פמליא של מעלה הכא וכל נשמות הצדיקים שמה, ובעת הלולא הנה שמח שמחה גדולה" וכו'. הרי לה שאותו אדם שלא ידע פחד משום בריה, נכנס ביראה למקום הקדוש שהקב"ה משרה שם את כבודו (עין בפרוש הגר"א לתקונים דף כב ע"ב, לענין השראת שכינה במקום מנוחת הצדיקים מאז חרבן בית המקדש, וכן עין בדרשות הר"ן בדרוש השמיני ועוד ואכמ"ל) ובפרט ביום הלולא דרשב"י שכאמור, כל נשמות הצדיקים שמה.

ואלו אנחנו, מהיות רעות פוחדים, אבל מלבוא למקום קדוש זה...

...

המון ענינים נלמדים מתכן שיחתו של המגיד הירושלמי. וראוי לשים לב, שבדי

להעריך צדיקים יש להיות צדיק. הרה"צ רבי בן ציון גרוסמן שליט"א שזכה לקרבה מיחדת מרבינו הבבא סאלי זיע"א התלוה אליו כשבא להשתטח על ציון רבי שמעון בר יוחאי במירון. בשיחה עמנו מציין ש"המחזה שראיתי על הבבא סאלי, לא ראיתי אצל אף אדם".

כבר בדרך נבר המתח על פניו הטהורות של רבינו הבבא סאלי. בהגיעו נכנס דרך השער הראשי (לא זה המכר כיום שבסמוך ל'חדר הקפה'), לאולם הגדול (ששם טמון גם רבי אלעזר בנו של רשב"י) פנה לצד שמאל - מקום ציון רשב"י, התקדם ברעדה לגדר הברזל שלפני הציון (פיום הוסר) שהיה כמעט צמוד לציון. הבבא סאלי דחק את עצמו פנימה (פזכור, הגדר היה כמעט צמוד לציון ולא היה שייך לכל אדם להשתחל מעבר לו, ואילו גוף קדוש של הבבא סאלי שהיה דק מאוד יכל להכנס פנימה).

ברגע שנכנס לשם, נפל מלא קמתו [באפן שאדם בריא שנופל כך עלול להשבר גופו, נפילה שיכולה להתבצע רק בהתמוטטות כתוצאה מאבוד חושים וכדומה ולא שייך שצורת נפילה כזאת תעשה מהפכה מלאה, בפעלה רצונית]. נבר היה שקדשת המקום הנורא, הפחד והיראה השפיעה על רום מעלת נשמתו עד שכחותיו לא עמדו לו. הבבא סאלי היה בעל קומה, וכשנפל לארץ התכוץ גופו, ראש מנח בין ברךיו. למראה הנפילה נבהלו הנוכחים שחששו שמא ארע לו דבר, איש לא העז לגשת. כך שהה הצדיק זמן ממשך בדבקות נוראית, בהתפשטות הגשמיות.

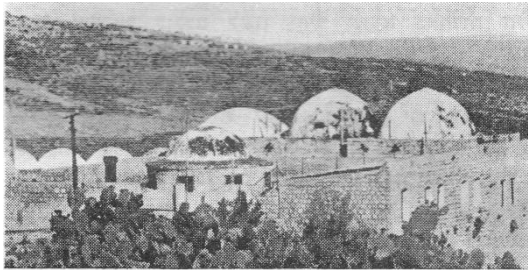
כשקם מההשתטחות פניו של הצדיק להבים כשלהבת הכרוכה בגחלת. והיה כמחריש, קול דממה דקה. וכשפנה לאחר מכן להשתטח על ציון רבי אלעזר בן רשב"י וכן בצאתו היה צריך לתמר בו ממש.

כמוכן שגם אדם שעולה מרונה כדי לשמוח בשמחת הצדיק ולהנות מהמטעמים המגשים שם על ידי יהודים יראי שמים ומדקדקים בכשרות יש לו מעלה וזכות, כי אמרו צדיקים שרשב"י חפץ בשמחה שנשמח ביום זה. עם זאת, ברור לכל שגדולה מזו היא מעלת היהודי שבא למקום כדי ללמד מתורת הצדיק ולבקש מהקב"ה שיסיעו לו בזכות רשב"י, בפרט סיוע רוחני לעבודת השם יתעלה. שבמקום קדוש זה מתקבלות התפלות לבורא עולם ית"ש יותר ממקומות אחרים (על דרך שנו"ל על מקום מנוחת הצדיקים), שמושיע בזכות עבדו הצדיק הטמון שם.

חיות הצדיקים בתורתם

וכאשר נבצר מהאדם לפקד את קברי הצדיקים, לקיים ההשתטחות בלמוד תורתם, וכמוכא מרבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א ("בעל שם טוב" על התורה פרושה שלח אות א' מספר "מאור עינים" בריש לקוטי מס' שבת) "...ובדורות האחרונים, כשלומדים דברי שום תנא וחקם מדברי הקדמונים, שהדבר ההוא הוא חיות ומוחין שלו, והאדם הלומד ומדבר דבריו, מדבק ומכניס חיות ומוחין שלו לתוך הדבורים, ונקרא אתדבקות רוחא ברוחא, ולכך מחיה אותו, שמכניס החיות בהדברים, שלכך אמרו (יבמות דצ"ז ע"א) שפתותיו דובבות בקבר, ואפשר לומר כי זהו בחינת השתטחות על קברי צדיקים, כי דבורי הצדיק שם הוא קבור וטמון החיות שלו פאמור, וזה הלומד, בהפנסו עם החיות ומוחין שלו לתוך החיות ומוחין של הצדיק ששמן בדבריו, נקרא אתדבקות רוחא ברוחא, ושפתותיו דובבות בקבר, כנודע זה מדברי הבעל שם טוב נשמתו בגנזי מרומים, ונקרא בחינה זו השתטחות על קברי הצדיקים שהן דבריהם שלומד ומזכיר היום הלומד ולכך מחיה מוחין של אותו הצדיק והבן".

והזריז נשכר בפרט בל"ג בעמר ילמד ממאמרי הרשב"י זיע"א בש"ס ובזהר הקדוש. ויש המסימים ומתחילים ביום זה את הזהר הקדוש ויש נוהגים לומר ביום זה את האדרא קדישא ורבינו יוסף חיים זיע"א תקן ממאמרי רשב"י בספר "הלולא רבא".



תְּפִלָּה לַ"ג בְּעוֹמֵר

ראוי ללמוד בל"ג בעומר מתורת רבי שמעון בר יוחאי זיע"א וכבר סידר רבינו יוסף חיים זיע"א לימוד הנקרא "הילולא רבא" ונהגו בתפוצות ישראל ללמוד בו בפרט בל"ג בעומר.

לקמן קטע תפילה מ"הילולא רבה" (ומספר התחינות "בית תפילה") לפני הקב"ה שיחוננו ויאמצנו וכו' בזכות רבי שמעון בר יוחאי

רבונו שֶׁל עוֹלָם תִּזְכּוֹר לָנוּ חֲסֵדֵי אָבוֹת וּתְרַחֵם עָלֵינוּ כִּי בָנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲנַחְנוּ עַמּוֹךְ בְּנֵי בְרִיתְךָ בְּנֵי אַבְרָהָם אֲהַבְּךָ שְׁנֹשְׁבַעְתָּ לּוֹ בְּהַר הַמְרִיָּה. זָרַע יִצְחָק יַחֲדָךְ שְׁנַעְקֹד עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, עֲדַת יַעֲקֹב בְּנֵךְ כְּבוֹדְךָ. שְׁמֵאֵהֲבַתְךָ שְׁאֵהֲבַת אוֹתוֹ וּמִשְׁמַחְתְּךָ שְׁשִׁמַּחְתָּ בּוֹ קִרְאֵת אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָוּן:

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּתֵּן לָנוּ כַּח וּיְכַלֵּת וְעֶזֶר וְסִיעָז וְהַכְנָה שְׁלֵא לְעִבּוֹר עַל שׁוֹם מִצְוָה מְשַׁלֵּשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וּמַדְבְּרֵי קְבִלָּה וּמַדְבְּרֵי סוּפְרִים לְתַקֵּן אֶת שְׁרָשָׁם בְּמִקּוֹם עֲלִיּוֹן. וְכָל מִצְוָה שְׁלֵא בָּאָה לְיָדֵינוּ תִצְרַף בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים אֶת מַחֲשַׁבְתֵּנוּ הַטּוֹבָה וְיַעֲלֶה לְפָנֶיךָ כְּאֵלוֹ קִימָנוּ כָּל הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֶׂה. וְיַחֲיֵי נַעֲם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֶׂה יְדֵינוּ בּוֹנֵנָה:

קוֹם צַדִּיק הַקְּדוֹשׁ אֹר חַחֵי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי. וְחַלְה נָא פָּנֵי אֵל וַיְחַנְנוּ. וַיֹּאמְצֵנוּ וַיְבָרְכֵנוּ. וַיַּגְדְּלֵנוּ וַיַּדְגְּלֵנוּ. וַיַּהֲדַרְנוּ וַיְבַוְעַד טוֹב וַיַּעֲדֵנוּ. וַיִּזְכְּנוּ וַיַּחֲכִמְנוּ. וַיַּטְהַרְנוּ וַיַּיִשְׁרְנוּ. וַיְכַלְכְּלֵנוּ. וַיִּלְבְּבֵנוּ. וַיְמַלְטֵנוּ וַיִּנְשָׂאנוּ. וַיִּסְמְכֵנוּ וַיַּעֲזְרֵנוּ. וַיַּפְרִינְסֵנוּ וַיַּצְלִיחֵנוּ. וַיַּקְדִּשְׁנוּ וַיִּרְפְּאוּנוּ. וַיִּשְׁמְרֵנוּ וַיִּתְמַכְּנוּ. וְלִמְעַן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וּמִשָּׁה וְאַהֲרֹן יוֹסֵף וְדָוִד וּפְנַחְסָם וּשְׁלֹמֹה וְכָל הַצַּדִּיקִים וְכָל הַחֲסִידִים. (וְה') יִרְחַמְנוּ וַיְחַיֵּנוּ חַיִּים אָרְכִים. חַיִּים שְׁלֵם שְׁלוֹם. חַיִּים שְׁלֵם טוֹבָה. חַיִּים שְׁלֵם בְּרָכָה. חַיִּים שְׁלֵם פְּרִינְסָה טוֹבָה. חַיִּים שְׁלֵם חֲלוּץ עֲצָמוֹת. חַיִּים שְׁיֵשׁ בָּהֶם יִרְאֵת חֲטָא. חַיִּים שְׁאִין בָּהֶם

בושה וכלמה. חיים של עושר וכבוד. חיים שתהיה בנו אהבת התורה ויראת שמים. חיים שימלא כל משאלות לבנו לטובה לעבודתו יתברך אמן כן יהי רצון:

קום חסידא קדישא קדש הקדשים. קדוש יי מכבד אנת הוא רבי שמעון בן יוחאי דאתקריאת מכבד בעלמא דין ובעלמא דאתי, ואנת הוא דעתיד למחוי רישא לצדיקיא דיתבי בגנתא דעדן ותקבל אפי שכנתא. ותחמי לקודשא בריך הוא ותשתעשע עם צדיקיא ותימא להו פאו נשתתוה ונברעה ונברכה לפני יי עושנו. קום ובקש רחמים מאבנינו שבשמים עלינו ועל כל ישראל אחינו שישפיע לנו ברחמי תורה וחיים אהבה וחסד צדקה ורחמים ברכה ושלוה, ויעלה ויבא ויגיע ויראה וירצה וישמע ויפקד ויזכר וזכרוננו וזכרון אבותינו, וזכרון ירושלים עיר הקדש. וזכרון משיח בן דוד, וזכרון כל בית ישראל לפני יי אלהינו לפליטה לטובה לחן לחסד ולרחמים, לחיים טובים ולשלום אמן כן יהי רצון:

קום אילנא רבא ותקיף בתרין עלמין. אנת הוא רבי שמעון בן יוחאי דקודשא בריך הוא חקק דיוקנד ליעילא. וקלד לעילא לעילא סלקא ומתעטרב בכתרא קדישא, וקודשא בריך הוא מתעטר בד בבלהו עלמין ומשתפת בד, עלד פתיב ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בד אתפאר. קום והמליץ טוב והתפלל לפני אבנינו אב הרחמן בעד ילדי בית ישראל יונקי שדים ונמולי חלב ותינוקות של בית רבן. והו ברחמינו וברב חסדיו ישמרום ויעילם מפל גזק ומפל חלי. ויעילם מפל צר ומשטין

וַיִּצְיֵלֵם מֵעֵיִן הַרְעָה וּמִכָּל דְּבַר רָע. וַיִּתֵּן לָהֶם חַיִּים
 אֲרָכִים וְטוֹבִים וּמִתְקַנִּים וְכֹחַ וְחֹזֶק וְאִמּוּן לְלִמּוּד תּוֹרָה וּלְקִיּוֹם
 הַמִּצְוֹת וַיְגַדְּלוּ בְטוֹבָה וּבְשִׁלּוּחַ וּשְׁלוֹם:

קוּם אִוֵּר יִשְׂרָאֵל אַתָּה וְתִלְמִידֶיךָ עֲשֶׂרָה חֲסִידֵי עֲלִיּוֹן קוּמוּ
 וְסִדְרוּ מִלִּין קָמִי קוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא, דְּאָמַר לֹא אֲשַׁחִית בְּעֵבוּר
 הָעֲשֶׂרָה. קוּמוּ וְזִילוּ לְדַמְכֵי חֲבֵרוֹן אַבְרָהָם יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב. וְאִתְּעֵרוּ
 לְגַבֵּי שְׂכִינְתָא דְּאִתְּמַר בָּהּ אֲנִי יִשְׁנָה בְּגִלְוֹתָא. וְקִנְיָה דְּאִיְהִי
 יְרוּשָׁלַיִם חֲרֵבָה וְיִשְׂרָאֵל בְּגִלְוֹתָא תַּחְוֹת יְדֵי אֲדוּנִים קָשִׁים
 אִוּמִין דְּעֻלְמָא. קוּמוּ וְאֵלִיפוּ זְכוּ עַל עֲאָנָא דְּקוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא
 דְּאִתְּמַר בְּהוֹן וְאִתְּנָה עֲאָנִי עֲאָן מְרַעִיתִי: קוּמוּ וּבְעוּ רַחֲמֵי
 עֲלֵייהוּ, וְאֵלִיפוּ זְכוּ עֲלֵייהוּ. לְשִׁינְבֹא לֹון מֵאֲלִין חִיּוֹן בִּישִׁין.
 וְלִמְחֵוֵי מְחִיל קוֹדֶשׁא בְּרִידָה הוּא לְהוֹן עַל כָּל חוֹבֵי־הוֹן וְלִמְפָּרַק
 לֹון בְּעֻגְלָא וּבְזִמְן קָרִיב. קוּמוּ לְעוֹרֵר תְּרַחֲמִים וּלְהַמְשִׁיךְ חֲסָדִים
 גְּדוּלִים לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל אַחִינוּ בְּכָל מְקוֹם שְׁהֵם. וְתַחֲוֹן זְכוּת
 אָבוֹת וְזְכוּת כָּל הַצְּדִיקִים וְהַחֲסִידִים. וְזְכוּת כָּל הַיִּשְׂרָאֵלִים
 בְּלִבּוֹתָם. אֲשֶׁר מָסְרוּ עַצְמָם לְחֵרִיגָה וּלְשִׁרְפָה עַל קְדֻשַׁת הַשֵּׁם
 יִתְבָּרַךְ: וְתַמִּימוּתָם וְקְדֻשַׁתָּם וְלִמּוּדָם בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה
 וְסוּדוּתֵיהֶּ וְכָל הַתְּקוּנִים וְהַיְחוּדִים אֲשֶׁר יִיחַדוּ וְתַקְּנוּ בְּקְדוּשָׁה
 לְמַעַלָּה. יְגִינּוּ עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי כָּלֵנוּ כְּאֶחָד אֲנַחְנוּ: וְהִ'
 יִתֵּן אֲמֹר הַמְּבַשְּׂרוֹת עֲבָא רַב. קוּל מְבַשֵּׁר וְאֹמַר עַל הַר גְּבוּהָ
 עֲלֵי לָךְ מְבַשְּׂרַת צִיּוֹן מַה נָּאוּ עַל הַהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׁר מְשֻׁמֵּיעַ
 שְׁלוֹם מְבַשֵּׁר טוֹב מְשֻׁמֵּיעַ יְשׁוּעָה אֹמַר לְצִיּוֹן מְלֶךְ אֱלֹהֶיךָ:

פֶּתַח אֱלֹהֵינוּ

והוא מהזהר"ק. וכשיגיע לקטע דברי רבי שמעון יכוין על הגאולה הקרובה, כפי שעולה מדבריו לאבות הקדושים בגוף הדברים.

וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יַדֵּינוּ כּוֹנְנָהוּ:

פֶּתַח אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא זְכוּר לְטוֹב וְאָמַר, רַבּוֹן עֲלָמִין דְּאַנְתָּהּ הוּא חַד וְלֹא בְּחֻשְׁבָּן. אַנְתָּהּ הוּא עֲלָאָה עַל כָּל עֲלָאִין סְתִימָא עַל כָּל סְתִימִין לִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בְּךָ כָּלְל. אַנְתָּהּ הוּא דְאַפְקַת עֶשֶׂר תְּקוּנִין וְקָרִינָן לֹון עֶשֶׂר סְפִירָן לְאַנְהֵנָא בְּהוּן עֲלָמִין סְתִימִין דְּלֹא אֲתַנְּלִין וְעֲלָמִין דְּאֲתַנְּלִין. וּבְהוּן אֲתַפְסִיאַת מַבְנֵי נְשָׂא. וְאַנְתָּהּ הוּא דְקָשִׁיר לֹון וּמִיחַד לֹון. וּבְגִין דְּאַנְתָּהּ מַלְגָּאוּ כָּל מָאן דְּאַפְרִישׁ חַד מִן חֲבֵרִיהּ מֵאַלִין עֶשֶׂר אֲתַחְשִׁיב לִיהּ כְּאַלוּ אֲפְרִישׁ בְּךָ. וְאַלִין עֶשֶׂר סְפִירָן אֲנִין אֲזִלִין בְּסִדְרָן חַד אַרְיָד וְחַד קָצֵר וְחַד בִּינוּנִי. וְאַנְתָּהּ הוּא דְאַנְהִיג לֹון. וְלִית מָאן דְּאַנְהִיג לְךָ לֹא לְעִילָא וְלֹא לְתַתָּא וְלֹא מְכָל סְטָרָא. לְבוּשִׁין תְּקַנְתָּהּ לֹון דְּמַנְיָהּוּ פְּרַחִין נְשָׁמְתִין לְבְנֵי נְשָׂא. וּבְכֹמָה גּוֹפִין תְּקַנְתָּהּ לֹון דְּאַתְקָרִיאֵי גּוֹפָא לְגַבֵּי לְבוּשִׁין דְּמַכְסִין עֲלֵיהוּן וְאַתְקָרִיאֵי בְּתַקּוּנָא דָּא. חֶסֶד דְּרוּעָא יְמִינָא. גְּבוּרָה דְּרוּעָא שְׁמָאֲלָא. תְּפָאֲרַת גּוֹפָא. נְעֻמָּה וְהוּד תְּרִין שׁוֹקִין. יְסוּד סִיּוּמָא דְּגּוֹפָא אוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ. מַלְכוּת פֶּה תּוֹרָה שְׂבַעֲל פֶּה קָרִינָן לָהּ. חֲכֻמָּה מוּחָא אִיהִי מַחְשְׁבָה מַלְגָּאוּ. בִּינָה לְבָא וְכֹה הַלֵּב מְבִין. וְעַל אֲלִין תְּרִין פְּתִיב: "הַנְּסֻתְרוֹת לִי אֱלֹהֵינוּ". פְּתַר עֲלִיּוֹן אִיהוּ פְּתַר מַלְכוּת. וְעֲלִיהּ אֲתַמַּר מְגִיד מְרַאשִׁית אַחֲרִית. וְאִיהוּ קְרַקְפְּתָא דְתַפְלִי. מַלְגָּאוּ אִיהוּ אוֹת

יִוָּד וְאוֹת הָיָא וְאוֹת וְאוֹת הָיָא דְאִיהוּ אֶרְחָ אֲעִילוּת. אִיהוּ שְׂקִיּוֹ דְאִילָנָא בְּדְרוּעוּי וְעִנְפוּי. כְּמִיָּא דְאֲשְׁקִי לְאִילָנָא וְאֶתְרַבִּי בְּהָהוּא שְׂקִיּוֹ:

רְבוֹן עֲלָמִין, אֲנִתָּהּ הוּא עֲלֵת הָעֲלוֹת וְסַפְתָּת הַסְּבוֹת דְאֲשְׁקִי לְאִילָנָא בְּהָהוּא נְבִיעוּ. וְהָהוּא נְבִיעוּ אִיהוּ כְּנִשְׁמַתָּא

לְגוּפָא דְאִיהוּ חַיִּים לְגוּפָא. וּבְךָ לֵית דְּמִיּוֹן וְלֵית דִּיּוּקְנָא (דְּגוּפָא) מִכָּל מַה דְּלָנָא וְלָבַר. וּבְרֵאתָ שְׂמִיָּא וְאַרְעָא. וְאַפְקַתָּ מִנְּהוֹן שְׂמִשָּׂא וְסִיחָרָא וּכּוּכְבֵּיָא וּמְזֻלִי. וּבְאַרְעָא אִילָנִין וּדְשָׁאִין וּנְנִתָּא דְעֵדָן וְעִשְׂבִּין וְחִיּוֹן וְעוֹפִין וְנוּנִין וּבְעִירִין וּבְנֵי נִשָּׂא. לְאַשְׁתְּמוּדְעָא כְּהוֹן עֲלָאִין וְאִידָּךְ יִתְנַהֲנוּן כְּהוֹן עֲלָאִין וְתַתְּאִין. וְאִידָּךְ אֲשְׁתְּמוּדְעָן מִעֲלָאִי וְתַתְּאִי וְלֵית דִּיְדַע בְּךָ כְּלָל. וְכַר מִנְּךָ לֵית יַחּוּדָא בְּעֲלָאִי וְתַתְּאִי. וְאַנְתָּה אֲשְׁתְּמוּדְעָ אֲדוֹן עַל כָּלָא. וְכָל סְפִירָן כָּל חַד אִית לֵיה שֵׁם יְדִיעָא. וּבְהוֹן אֶתְקַרִּיָּאוּ מִלְּאַכְבֵּיָא. וְאַנְתָּה לֵית לְךָ שֵׁם יְדִיעָא דְאַנְתָּה הוּא מְכַלָּא כָּל שְׂמֵהוּן וְאַנְתָּה הוּא שְׁלִימוּ דְכַלְהוֹן. וְכַד אֲנִתָּה תִסְתַּלַּק מִנְּהוֹן. אֲשְׁתְּאֲרוּ כְּלָהוּ שְׂמֵהוּן כְּגוּפָא בְּלָא נִשְׁמַתָּא. אֲנִתָּה חַפִּים וְלָאוּ בְּחִכְמָה יְדִיעָא. אֲנִתָּה הוּא מִבִּין וְלָאוּ מִבִּינָה יְדִיעָא. לֵית לְךָ אֶתְרָ יְדִיעָא. אֲלָא לְאַשְׁתְּמוּדְעָא תְּקַפְּדָּךְ וְחִילְדָּךְ לְבְנֵי נִשָּׂא. וְלָאֲחֻזָּאָה לֹון אִידָּךְ אֶתְנַהֵיג עֲלֵמָא בְּדִינָא וּבְרַחֲמֵי דְאִינוּן עֲדָךְ וּמִשְׁפֵּט כְּפּוּס עוּבְדִיהוֹן דְּבְנֵי נִשָּׂא. דִּין אִיהוּ גְבוּרָה. מִשְׁפֵּט עֲמוּדָא דְאַמְעַעִיתָא. עֲדָךְ מִלְּכוּתָא כְּדִישָׂא מֵאַנְי עֲדָךְ תְּרִין סְכֵי קִשּׁוּט. הִין עֲדָךְ אוֹת בְּרִית. כָּלָא לְאַחֻזָּאָה אִידָּךְ אֶתְנַהֵיג עֲלֵמָא. אֲבָל לָאוּ דְאִית לְךָ עֲדָךְ יְדִיעָא דְאִיהוּ דִּין. וְלָאוּ מִשְׁפֵּט יְדִיעָא

דאיהו רחמי. ולא מפל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך. דהא רשותא אית לך לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כעין:

קם רבי שמעון פתח ואמר, "לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד". עלאין שמעו אנון דמיכין דחברון ורעיא מהימנא אתערו משנתכון. "הקיעו ורננו שוכני עפר". אלין אנון צדיקיא דאנון מסטרא דההוא דאתמר בה, "אני ישנה ולבי ער". ולא אנון מתים. ובגין דא אתמר בהון, "הקיעו ורננו שוכני עפר". רעיא מהימנא, אנת ואבהן הקיעו ורננו לאתערותא דשכינתא דאיהי ישנה בגלותא. דעד כעין צדיקיא פלהו דמיכין ושנתא בחוריהון. מיד יהיבת שכינתא תלת קלין לגבי רעיא מהימנא ויימא ליה, קום רעיא מהימנא, דהא עלך אתמר, "קול דודי דופק" לגבאי בארבע אתון דיליה. ויימא בהון, "פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תפתי" דהא "תם עונך בת ציון לא יוסף להגלותך". "שראשי נמלא טל". מאי "נמלא טל"? אלא אמר קדשא בריך הוא, אנת חשבת דמיזמא דאתחרב בי מקדשא דעאלנא בביתא דילי ועאלנא בישובא, לאו הכי, דלא עאלנא כל זמנא דאנת בגלותא. הרי לך סימנא, "שראשי נמלא טל", ה"א שכינתא בגלותא. שלימו דילא ותיים דילא איהו טל. ודא איהו אות יו"ד ואות ה"א ואות ו"ו. ואות ה"א איהי שכינתא דלא מחשבן ט"ל, אלא אות יו"ד ואות ה"א ואות ו"ו דסליקו אתון לחשבן ט"ל. דאיהי מליא לשכינתא מנביעו דכל מקורין עלאין. מיד קם רעיא מהימנא ואבהן

קדישין עמיה. עד כאן רזא דיחודא: ברוך יי לעולם אמן ואמן.

יהא רענא מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין, טמירא דכל טמירין, סתימא דכלא, דיתמשך טלא עלאה מניה למליא רישיה דועיר אנפין ולהטיל לחקל תפוחין קדישין בנהירו דאנפין ברענא וחדותא דכלא. ויתמשך מן קדם עתיקא קדישא דכל קדישין, טמירא דכל טמירין, סתימא דכלא, רעותא ורחמי, חנא וחסדא, בנהירו עלאה ברעותא וחדוה עלי ועל כל בני ביתי, ועל כל בני ישראל עמיה, ויפרקינן מכל עקתינ בישין דיתון לעלמא, ויזמין ויתיהב לנא ולכל נפשתנא חנא וחסדא, וחיי אריכי ומזוני רויחי, ורחמי מן קדמיה. אמן בן יהי רצון אמן ואמן:

תפילת רשב"י בזהר הקדוש

קם רבי שמעון על רגלוי וסליק ידוי לגבי עילא ושפח למארי עלמא. ואמר: רבון עלמא. עביר בגין שכינתא דאיהי בגלותא. ואם איהי באוממאה הא אבא ואמא דאנון חכמה ובינה יכלין למעבד התרה, הדא הוא דכתיב: "ה' עבאות יען, ומי יפר". אם התלמיד אומי הרב יכול למעבד התרה. ואם נדר או נשבע בן דאיהו וא"ו דלא יפרק לה. אלא דתהא בגלותא עד זמנא דישא. ונדר או שבושה איהו פי"ה דאינון חכמה ובינה. ואיהו אתחרט. הא תלת בני נשא יכלין למפטר ליה. ואינון תלת אבהן לעילא לקבליהו. ואם לא תתחרט. אגא פעינא מינד. ומכל אינון דמתיבתא דלעילא ותתא. דתעביר בגין רענא

מְהִימָנָא דְלָא זֶז מְשַׁכְּנֵתָא בְּכָל אֶתְרָא. וְאִיהוּ עָאל שְׁלָם בִּינְדָא
 וּבִינָה זְמַנִּין סְגִיאיִן וּמְסַר גְּרָמִיָּה לְמִיתָה בְּגִינָה. וּבְגִין בְּנֵהָ.
 הָדָא הוּא דְכְּתִיב: "וְאִם אִין מְחַנֵּי נָא מִסְפָּרָד אֲשֶׁר כְּתָבְתָּ."
 וְאִם הוּא גֵּדֵר מִסְפָּרָא דְאַבָּא וְאַמָּא וְלֹא בְּעִי [לְאַתְחַרְטָא]. אֲנָא
 סְלִיק לְגַבִּי הַהוּא דְאַתְמַר בִּיה: "כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְּבַר". דְּאַתְמַר
 בִּיה: בְּמִפְּלֹא מִמֶּךָ אֵל תְּדַרְשֵׁי. דִּיפְטַר הַגֵּדֵר. וְאַף עַל גַּב
 דְּשַׁכְּנֵתָא אִיהִי בְּגֵלוּתָא לְגַבִּי בְּעֵלְהָ בְּגֵדְתָּ. דְּאִיהוּ יִפְרִישׁ "בֵּין
 דָּם לְדָם" וְאַתְפַּתַּח מְקוּרָה דִּילָהּ לְדַפְּאָה לָּהּ בְּמִים דְּאוּרִיתָא.
 מִים חַיִּים דְּלֹא פְּסָקִין. וְאַפְרִישׁ מִינָהּ דָּם נֶדְהָ דְּאִיהִי לִילִי"ת
 דְּלֹא אֶתְקַרִּיבַת בְּהַדְּהָ. [דְּאִיהִי חוֹבְהָ דְּנִשְׁמָתָא דְּסַאֲבֵת לָּהּ. וְלִית לָּהּ רִשׁוּ
 לְסַלְקָא נִשְׁמָתָא לְגַבִּי בְּעֵלְהָ לְתַהוּא אֶתְרָא דְּאַתְיָהִיבַת מִתְּמַן. וְאַתְגֵּדַת "בֵּין דִּין
 לְדִין", בֵּין דִּינֵי נַפְשׁוֹת לְדִינֵי מְמוֹנוֹת. דְּאִית מָאן דְּפָרַע בְּמְמוֹנִיָּה. וְאִית מָאן
 דְּפָרַע בְּנַפְשִׁיָּה. "וּבֵין נֶנַע לְנֶנַע", כְּמָה דְּאוּקְמוּהוּ "אֵיכָה יִשְׁכַּח כְּרֹד". דְּאִיהִי
 חֲשִׁיבָא שְׁכִינְתָּא בְּגֵלוּתָא בְּמַצְרַע. דְּאַתְמַר בִּיה: "כְּרֹד יֵשֵׁב מַחוּץ לְמַחֲנֵה
 מוֹשְׁבֵי". "מַחוּץ" וְדֵאֵי. דְּאֵ גֵלוּתָא דְּאִיהִי לְכַר מַאֲרַעַא דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִיהִי מוֹתְבָא
 דְּאֵת ה' א. [וְאִי מְקוּרָא לָּא יָכִיל לְמַסְפַּתַּח עַד דִּיפַּתַּח לִיהָ הַהוּא
 דְּסִגִּיר לִיהָ. אֲנָא מְפִיִּסְנָא לִיהָ בְּגִין אוֹת יו"ד ה"א בְּאוֹת ו"א
 ה"א דְּאִיהוּ יְחוּדָא. וּבְגִין לְבוּשִׁין דְּאַתְלַבְּשָׂא. מְיָד אֶתְפַּתַּחַת
 מְקוּרָא וְאַתְדַּפִּיאַת שְׁכִינְתָּא. וְרָזָא דְּמַלְאָה: "מְקוּהָ יִשְׂרָאֵל [ה']
 מוֹשִׁיעוּ בְּעַת עָרְהָ". "מוֹשִׁיעוּ" וְדֵאֵי. הַהוּא דְּמְקוּרָא דְּמְקוּהָ
 בְּיָדֶיהָ:

עובדא דרשב"י (שבת דף לג) עם חידושים בדרך אפשר

(מתנת חינם מבורא עולם ית"ש).
אין בדברים חלילה ליחס לתנאים ולבעלי השמועות כל כוונה
וכל הנכתב הוא רק על דרך לימוד והצעה. לא מוגה).

יתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתבי יהודה בן גרים
גביהו. פתח רבי יהודה ואמר, כמה נאים מעשיהן של אומה זו –
תקנו שווקים תקנו גשרים תקנו מרחצאות*. רבי יוסי שתק. נענה
רבי שמעון בן יוחאי ואמר, כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך
עצמן, תקנו שווקין – להושיב בהן זונות, מרחצאות – לעדן בהן
עצמן – גשרים ליטול מהן מכס. הלך יהודה בן גרים וסיפר
דבריהם, ונשמעו למלכות. אמרו, יהודה שעילה – יתעלה. יוסי
ששתק – יגלה לציפורי. שמעון שגינה – יהרג. אזל הוא ובריה*

* מטרת הרומאים – לטמא את ישראל

תקנו שווקים וכו'. נ"ל בד"א ש'ווקים, ג'שרים, מ'רחצאות ר"ת גש"ם.
דהיינו עניני גשמיות. וש"מ ג"ע"כ גימט' שמ"ד, ואולי נרמז בדברי רשב"י
שכוונתם לעצמן, והמה כללו עצמם עם עניני הגשמיות, למטרת שמ"ד.

* טעם בד"א שגם רבי אלעזר בנו ע"ה סבל צער מערה

אזל הוא ובריה. מה שבנו היה עמו בכל הענין, וסבל צער מערה, שהוא
הצער הגדול וקשה יותר מכל נסיונות וצרות שעברו כל צדיקי הדורות
(ראה לקמן מדברי רבינו יהודה ב"ר קלונימוס), הגם שגזירת המלכות היתה רק
על רשב"י, נ"ל בד"א, בהקדם דברי רבותינו ז"ל בענין גיד הנשה, שפגמו
בנצח והוד תרי שוקין. ולאחר שניתקן ספירת נצח ע"י הנביאים, בא רשב"י

ותיקן ספירת הוד, כמובא משם החת"ס ועוד, דלכן שמחתו בספירת הוד שבהוד.

[טעם איסור אכילת גיד הנשה] והנה על דרך הפשט כתב בפירוש הרא"ש, "על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה – פי' על שהניחוהו לילך יחיד ונכשל בדבריו והפסידו אותו מאכל טוב לדור דורים להיות להם למזכרת עון". חזינן דהיתה תביעה על בני יעקב אע"ה שהניחו לאביהם לעבור את הנחל לבדו והכניסוהו במקום סכנה. והנה מה שגרם לרשב"י צער מערה כיון שדיבר סרה במלכות רומי, ורומי מעשו קאתו, לכן נראה לומר דהוא דומיא דמאבק יעקב עם שרו של עשו. ולכן כאשר ישב בנו רבי אלעזר וסבל עם אביו צער מערה, נתכפר התביעה מבני יעקב שלא סייעו לאביהם. ונתקן ספירת ההוד. ואולי נרמז בלשון המשורר "שם קנית הדרך והדרך" כי בקלקול נהפך מהוד לדוה, ועתה חזר הדרה להוד.

[מהטעמים שרשב"י ובנו נקראו בני עליה] ומצינו ביד רמה (סנהדרין צו ע"ב) לענין שרשב"י ובנו היחידים דאיקרו בני עליה דעיילי בלא בר (ע"ש בגמ' ובעזה"י נביא מזה במאמר נפרד), דפירש "צדיקים שנכנסין הן ובניהם, שהן ובניהם ראויין למעלה זו כרשב"י שהיה הוא ובנו ראוי למעלה זו, מועטין הן, וקרוב לומר שאינן יתר משנים, אבל צדיקים שנכנסין בלא בניהם תלתיין ושיתא הוו, הדין הוא פירושא ופירושא מעליא הוא וכן פירש רבינו האי גאון ז"ל". חזינן דשלימות רשב"י היא עם בנו. ועד"ז נ"ל דבזה תקנו ספירת ההוד.

[גודל צער מערה] ולגודל צער מערה, הנה כתב ביחסי תנאים ואמוראים (ערך חזקיה) לרבינו יהודה ב"ר קלונימוס רבו של הרוקח זיע"א (הובא בקובץ שיטות קמאי ב"מ פה ע"א עמ' אלף תרי"ט) "ואע"פ שכמה בחונים וחסידים עמדו בישראל, כגון עשרה הרוגי מלכות וכמה נביאים, אשמעינן דצער המערה גדול מכל הנסיונות, כדאיתא באגדה דהשוכר את הפועלים (ב"מ פה ע"א) זה היה בצער מערה וזה לא היה". ע"ש דמשמע מדבריו, שלכן רשב"י יכל לפטור את העולם מן הדין, ע"ש בכל דבריו. על פנים חזינן שצערם היה גדול יותר מכל הקודמים להם, ונראה פשוט שצער זה שסבל רבי אלעזר, יכפר על מה שהשכטים לא באו לעזרת אביהם. וממילא יתוקן ההוד.

טשו בי מדרשא, כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי. כי תקיף גזירתא, אמר ליה לבריה, נשים דעתן קלה עליהן, דילמא מצערי לה ומגליא לן. אזלו, טשו במערתא*.

* טעם בד"א מדוע ישבו דוקא בפקיעין – בנחלת נפתלי

אזלו, טשו במערתא. בפסיקתא דרב כהנא (פסקא יא אות טז) "רבי שמעון בן יוחי ורבי אלעזר בריה עבדון טמירין תלת עשרי שנין בחדא מערתא דבקע, אכלין חרובין" וכו'. ובספר חוג הארץ ועל' בספר חוג הארץ לרבי שלמה מחלמא (אות סט. עמ' ס' במהדורת הרב שבתי רוזנטל זצ"ל מכון הרב פרנק) דמשמע שבקע (או בקה, ע"ש) הוא פקיעין והוא בשבט נפתלי, ע"ש ובהערה.

[תיקון הצליעה בנפתלי] ונראה לומר בד"א שמשום שהמקום בנחלת שבט נפתלי, לכן הרחיקו עד לשם, וגם זה היה מתיקון הצליעה דנצח והוד שהם כנגד הרגלים, ולתקן את התביעה על בני יעקב שלא באו לעזרת אביהם, דבוהר הקדוש פרשת משפטים (קה ע"א) מיחס את השבטים לאברים, כנגד הדיוקן של מלמעלה ובהם נתקנה השכינה (וכו' עין שם). ועל שבט נפתלי נאמר שם "פְּרָקָא דרגלא נפתלי. ובגין כך, נפתלי אילה שלוחה (בראשית מט, כא) – קל ברגלוי".

[נפתלי היה גולה למקום תורה] גם בנפתלי סגולת גולה למקום תורה, וכדאיתא במדרש שיר השירים (ח, טז, אות א) על פסוק (שיר השירים ח, יב) "האלף לך שלמה ומאתים לנטרים את פריו". ששבט נפתלי, שהיו גולים ומצערים עצמם לתורה, זכו לשכר גדול בבחינת "האלף לך שלמה" ואלו שבט יששכר שלמדו במקומם זכו רק לשכר בבחינת "ומאתים לנטרים את פריו".

[ברכת נפתלי] ובברכת משה רבינו עליו השלום לנפתלי בזאת הברכה (דברים לג, כג) "ולנפתלי אמר, נפתלי שבע רצון, ומלא ברכת ה', ים ודרום ירשה", ובדרך דרש ורמז שנפתלי מלא את רצון השם יתברך בשלמות, שגם גלה למקום תורה וגם למד, ולכן נתן לו ברכת השם במלאה. ונראה שכיון שנדד למקום תורה, התבטל ממלאכתו, ושלמו לו משמים בברכת השם

בעשר. וזה "ים" – צפון, שענינו עשר, על דרך שאמרו חז"ל הרוצה להעשיר – יצפין, "ודרום" – ענינו חכמה על דרך שאמרו ז"ל הרוצה להחכים – יצפין, ואת שניהם "ירשה". ואולי דין גרמא לכל זה בהר מרון שבנחלת נפתלי, להשפיע ברכה לכלל ישראל.

[בני השפחות לא השתחזרו לעשר] והנה נפתלי היה מבני השפחות – בנה של בלהה. ולאחר שנאבק יעקב אבינו ע"ה עם שרו של עשו, למחרת היום, כשבא עשו, נאמר בפסוק (בראשית לג, ו) "ותגשן השפחות הנה וילדיהן ותשתחווין" ופירש החזקוני "השפחות הנה וילדיהן ותשתחווין – אבל ילדיהן לא התשחוו לפי שהיו בני השפחות ואין קפידה להתכבד בהם. ד"א הבנים לא עשו אלא הגשה לבד עם השפחות אמותם אבל לא רצו להשתחוות עם אמותם אמרו דין אמותינו להשתחוות יען כי הם שפחות ואנחנו בני יעקב, אבל בני רחל ובני לאה כשראו אמותם הגבירות משתחוות השתחוו גם הם עמהם ולכך כתיב בהו וישתחוו". (וכיו"ב עי' פירוש רבי יוסף בכור שור משם ספר הדייקות של אבן פרחון וכן דעת זקנים מבעלי התוס' ופי' בעלי התוס' ועוד. אמנם יש מפרשים דדייקי אחרת בקרא).

ועל פי זה נראה לומר בד"א שלכן זכו בני השפחות אושפיזכאן לשכינה, באופן שגד זכה שבחלקו נקבר משה – כי שם חלק מחוקק ספון (שמקום קדושת קבורתו גדולה ביותר ומשמע מהמקובלים שיותר מקדושת א"י. עיין שער הפסוקים לאריז"ל פרשת בהעלותך סי' יב, ומקורו מהזה"ק שלח קנו ע"ב). ואשר זכה שבנותיו נשאו לכהנים הגדולים () וממילא היו אוכלים בתרומה. ודן זכה שאהליאב בן אחיסמך מבני בניו יבנה המשכן, וכן מה"מ אביו מיהודה ואמו מדן (דבשניהם נאמר אריה, ביהודה – גור אריה יהודה, ובדן – דן גור אריה) ונפתלי שנאמר בו מלא ברכת השם, ולשון ברכה נאמר על ביהמ"ק – כי שם צוה ה' את הברכה.

[בנימין ובני השפחות תקנו הצליעה] ועוד נ"ל בד"א שלכן בנימין ובני השפחות זכו לתקן את הצליעה דיעקב (בנצח והוד כנודע). ועל בנימין נאמר במפורש (עי' לאריז"ל בספר הליקוטים תולדות כח, שופטים פרק ט, ליקוטי תורה שמואל-א אות יא ובשל"ה הקדוש בכמה דוכתיין) דתיקן רגל ימין דצליעה, שהוא כנגד פורים, כי בזה שמרדכי לא כרע ברגליו, נתקן ספירת נצח – רגל ימין דצליעה. ובני גד תיקנו הצליעה באופן של "טרף זרוע אף קדקד" דהזרוע הוא ענין

איתרחיש ניסא, איברי להו חרובא ועינא דמויא. והו משלחי

גיד הנשה. ובאשר נאמר בברכת משה רבינו ע"ה בזאת הברכה (דברים לג, כד-כה) "ולאשר אמר ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ. ברזל ונחשת מנעלך וכימיןך דְּבָאָךְ". ואולי בעבור שלא כרע לעשו, תיקן הצליעה, וזכה לריבוי בנים שכנזכר ענין הבנים הם כרעי דאבוה – כנגד נצח והוד. ונזכר כאן ברכה ברגליו "וְטָבַל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ" ובמנעליו – ברזל ונחשת מנעלך. ונפתלי תיקן הצליעה, שלא השתחוה לעשיו וזכה כנזכר במעלותיו. ושם ישב רשב"י, שבא לשם מחמת שדיבר סרה ברומאים – קליפת עשו. ודן תיקן הצליעה על ידי שמשון שהגם שצלע על ירכו עשה פלאות גדולים, כי לא נצרך לרגלים כלל (דומי' דנחש שנלחם ללא רגליו). וברוך יודע האמת.

[טעם שרצה רשב"י לצרף את יותם] עוד נראה לומר בסגולת נחלת נפתלי לתקון ההוד, על דרך דאיתא (סוכה מה ע"ב) "ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה. ואילמלי אליעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואילמלי יותם בן עוזיהו עמנו מיום שנברא העולם עד סופו". ולענין צירופו של יותם, פירש רש"י "יותם בן עוזיהו – צדיק היה, ועניו יותר משאר מלכים, וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר בן יכבד אב (מלאכי א), שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב טו), ויותם (בנו) שופט וגו' לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה דן אומרן בשם אביו".

[נפתלי כיבד אביו ביותר] והנה גם סגולה זו דכיבוד אב נמצאת בנפתלי, על דרך שכתב בספר חרדים (פרק יב) משם במדבר רבה פרשת נשא (יד, יא) "נפתלי כבד את אביו יותר מדאי, שהיה אביו שולחו לכל מקום שרוצה והיה זריז בשליחותו ורץ כאיל, והיה תמיד מדבר לאביו ברבוי דברי פיוס צוף דבש אמרי נעם, הינו דכתיב נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר".

ועל פי הפשט, כנזכר לעיל מפ"ה הרא"ש, שהתביעה שגרם לאיסור גיד הנשה היה חוסר בכיבוד אב, משמע שבזה תיקונו, ולכן כדי לפטור את כל העולם לכל הדורות, היה צריך את יותם דאהני ליה זכות כיבוד אב, וגם המקום גרם – נחלת נפתלי שהיה מכבד את אביו יותר מדאי.

מנייהו והוו יתבי עד צוארייהו בחלא. כולי יומא גרסי*. בעידן צלויי, לבשו מיכסו ומצלו*, והדר משלחי מנייהו, כי היכי דלא

* חכמת אדם תאיר פניו

כולי יומא גרסי. איתא (גיטין ס ע"ב) דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה. וראוי לתת את הדעת, כיון שישבו במערה וגופם מכוסה בחול שבארץ, איך הגו בתורה שבכתב וברור שלא עסקו רק בתורה שבעל פה. הגע עצמך, הרי גם בבית עם חלונות, אם ישב האדם על הארץ, ומכל שכן אם כל גופו מכוסה בחול הארץ, לא תגיע אליו אור השמש. על כורחך שתורתם האירה את המערה ופניהם מפיקים זיו ומלאים נוגה אור.

[טעם לריבוי אורה בהילולא דרשב"י] ואפשר שלזה רמז הפייט בזמר ואמרתם כה לחי "ראה פניו מאירים, בשבתו עם חברים" וכו' וכן "תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו" וכו'. ואולי מזה הטעם פשט המנהג בתפוצות ישראל להרבות באורה ביומא דהילולא דרשב"י. ועוד לאלוק' מילין, דאחז"ל () שהיושב בבית חשוך ג' ימים עלול ח"ו לאבד מאור עיניו. ואילו רשב"י ובנו כשיצאו מן המערה היו עיניהם מפיקות אור עד שהעולם לפניהם היה כחשוך, ומכח סגולת האור שבעיניהם שרפו אשר לפניהם (כהמשך הגמ' כאן).

* טעם בד"א שרשב"י וחבריו פטורין מתפילה

בעידן צלויי, לבשו מיכסו ומצלו. איתא (שבת יא ע"א) "תניא חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא כגון רבי שמעון בן יוחי וחבריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לקריאת שמע ולתפלה". ונראה לומר בדרך אפשר, דמעלה זו קנו מכח ישיבתם שם, ואחר שיצאו מהמערה היו בבחינת תורתן אומנותן, בדרגה הגבוהה דאין מפסיקין לתפילה.

[טעם בד"א לתפילת ערבית ושות] ולמשמעות הדבר, נראה לומר בדרך אפשר דאיתא (ברכות כו ע"ב) "איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר, תפלות אבות

ליבלו. איתבו תריסר שני במערתא. אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא. אמר, מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה. נפקו. חזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר, מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. כל מקום שנותנין עיניהן – מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם, חיזרו למערתכם. הדור אזול איתבו תריסר ירחי שתא. אמרי, משפט רשעים בגיהנם שנים

תקנום. רבי יהושע בן לוי אמר, תפלות כנגד תמידין תקנום". וכו'. ומבואר שם דתפילת ערבית כנגד יעקב אבינו ע"ה.

[טעם בד"א לכך שיעקב אע"ה כנגד אברים ופדרים] ומשמע דהבחינת התפילה ביעקב אבינו ע"ה היא כנגד אברים ופרדים, כאידך מ"ד. ולהבין משמעות הענין כלפי יעקב אבינו בחיר האבות. ועוד, ולהבין מדוע תפילת ערבית שהיא כנגד יעקב רשות ולא חובה (ועי' שכן הקשה בזה"ק ח"א קלג ע"א) וכדמשמע מהרמב"ם והשו"ע דנקטינן שתפילת ערבית רשות.

ונראה לומר בדרך אפשר, דהנה בזהר הקדוש (ח"א קמו ע"ב) איתא "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם". חזינן דיעקב אבינו הוא כנגד תורה. ובלומדי תורה איתא בשבת (יא ע"א) מעלה עליונה שפטור לגמרי מתפילה, כרשב"י וחבריו, ואחרים שאינם במעלה עליונה זו מפסיקין לתפילה. חזינן דבבחינה הגבוהה של יעקב אבינו התפילה היא רשות.

[בחינת לב ואברים בצדיקים] והנה מובא בספרים על מאחז"ל בסנהדרין (צא ע"א) ללבי גליתי לאברי לא גליתי, דיש צדיקים שהם בחינת לב ויש שהם בחינת אברים. ונראה על דרך זה לחלק בין דרגות אלו, שהצדיקים שהם במעלה עליונה עד שאינם מפסיקים לתפילה, הם בבחינת לבי, אמנם תלמידי חכמים בדרגה פחותה הם בבחינת אברים. ועל דרך זה, חלק התפילה של יעקב אבינו הוא כנגד אברים ופדרים, לרמוז בעלי תורה שמפסיקים לתפילה שהם בבחינת אברי.

עשר חדש. יצתה בת קול ואמרה, צאו ממערתכם. נפקו. כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון. אמר לו, בני, די לעולם אני ואתה*. בהדי פניא דמעלי שבתא, חזו ההוא סבא דהוה נקיט

* ביאור בד"א במעשי רשב"י ובנו כשיצאו מהמערה

נפקו. חזו אינשי דקא ברבי (שהיו חורשים) וזרעי... אמר לו, בני, די לעולם אני ואתה. נראה להבין כמה ענינים בהאי עובדא חדא, מה ראו רבי שמעון ובנו לתת עיניהם במעשה החורשים והזורעים, שישרף יכולם. ולהבין מה לשון הבת קול "להחריב עולמי יצאתם" שמהלשון נראה שהיציאה עצמה היא חורבן העולם, ומה חורבן יש בעצם יציאתם. גם להבין שלאחר י"ב חודש אמרו "משפרב"ג י"ב חודש", אך לא יצאו ואצטריך בת קול שיאמר להם "צאו ממערכתם" שנראה שאלמלא הבת קול לא היו יוצאים. ובכלל, איך יעלה על דעת לגזור על עצמם משפר"ש. עוד יש להבין שכיון שנגזר עליהם לשוב למערתם אחר שנתנו עיניהם, מדוע המשיך רבי אלעזר להכות (פי' "מחי") אף שלכאורה נראה מלשון הבת קול שאין זה רצון ה' ית'. ומדוע אם כן לא שבה הבת קול להכריחם לשוב למערה כמקודם. ולהבין מדוע לא יתיב דעתייהו דרבי אלעזר כשאמר לו אביו "די לעולם אני ואתה" אלא רק לאחר ששמע דברי ההוא סבא.

[ביאור בשית אלפי שנין וחד חרוב] ולהבין בדרך אפשר כל הנך, נראה להקדים בביאור מאמר חז"ל בסנהדרין (דף צז). "אמר רב קטינא, שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב" וכו'. וכתב שם רבינו יוסף חיים בבן יהודע, "אין הכונה שיהיה בו חרבה ושממה ח'ו, אלא הכונה, הטבע והחומר שמצוי בששה אלפים שנה יחרב, ויתחדש טבע וחומר אחר מעולה ויפה מאד שאין בו תערובת רע ואין בו יגון ואנחה ויסוריין ולא שום רע כלל אלא הוא כולו טוב גמור ותענוג יפה ומתוקן מאד". (וכיוצא בזה בביאור המאמר, עיין מגיד משרים למרן הבית יוסף בפר' בהר ובויקהל, ובליקוטי תורה לאריז"ל וכן בהקדמת המאירי לאבות ועוד).

[טעם בד"א "להחריב את עולמי יצאתם"] ולפי זה נראה בדרך אפשר לפרש גם כאן, "להחריב את עולמי" להביא את העולם למציאות של "חד חרוב"

דבסנהדרין. (ואולי גם לכן היה להם במערה דווקא חרובים ולא פרי אחר, דטבע החרוב שנקרא כן משום שמחריב בני מעיים. אולם להם היה זה לרפואה והתפרנסו מזה כל השנים שהיו שם, וזה רומז, שחרוב אף שיש במשמעו חורבן ושממה, יש לו משמעות אחרת של בנין ועולם חדש, שהקודם לו נחשב לחרוב כלפיו, ואכמ"ל.)

[לענין עבודת הבהורים] ועולם הזה – עולם העשיה שרובו רע, מתוקן על ידי עבודת הבהורים. ובעבודה זו נכללת כל עבודה הנעשית בו, שכל הפרדת האוכל מהפסולת נחשבת לבירור. ובעבודה זו שותפים כל הבריאה כולה, גם הדומם (ע"י שמצמיח ובדרך זו מברר חלקי הזרע הראויים לצמוח מאחרים) וגם הצומח (כנ"ל בדרכו הוא וכן כל הנך) וגם החי וגם המדבר, אמנם ביחס מאוד קטן בהשווה ליהודי. ואפילו המלאכות הגשמיים שעושים בני האדם יש בהם בירורים, ועיין בן יהוידע עירובין יח ע"ב. ואכמ"ל. וגם היהודי יחס בירורו קטן ביחס לבירורי הצדיקים והקדושים וכל אחד כוחו גדול בבירור לפי רמת צדקתו ומעלתו.

[בשנה"ב הכל מבורר] אך כל זה הוא רק בעולם הזה. ובעולם הבא הכל מבורר בתכלית ואין מקום לבירור כלל (ואולי מהאי טעמא נאסר בשבת קודש להפריד אוכל מפסולת, שהוא מעין עולם הבא ששם אין הפרדה כלל אלא כולו טוב).

[טעם בד"א לזה ששרפו בעיניהם] וכשרשב"י ובנו יצאו מהמערה ושם הזדככו בשלמות, רצו לברר את כל העולם ולהביאו לתיקון השלם, וכיודעם את כוחם נתנו עיניהם בבריאה ובכך את שלפניהם ומכח הבירור הכל נשרף והגיע לשרשו.

ומכיון שרצון ה' יתברך שהבירור יעשה על ידי הצדיקים בדרך אחת ועל ידי חלקי הבריאה בדרכים אחרות, כנז"ל, אמר להם "להחריב עולמי יצאתם" כלומר על עצם יציאתכם מהמערה, לאחר שהשגתם שם הכח לברר את העולם בדרך זו, הגם שהיא מבררת את הטוב מהרע ומביאה לעולם מתוקן שאין בו רע כלל, רצון ה' הוא בעבודה של כלל הבריאה בבירורים אלו ודווקא בסדר דרגותיה – בירור הצומח מהדומם, החי מהצומח וכו' ע"ז הדרך (ואולי זו בעצם דעת רשב"י דבעושים רצונו של מקום, "ועמדו זרים וראו צאנכם" שיעשה הבירור הגשמי על ידי הגויים, שהם דרגת מדבר שהיא הגבוהה מדרגות הדצח"ם ולמטה מדרגת היהודי, שעיקר עבודת הבירורים של היהודי הוא ברוחניות דייקא).

(הבירורים במבול) ודומה לבירור כולל מצינו בדור המבול היתה הבירור באופן שכל העולם הרע נמחה בבת אחת על ידי המבול ועולם חדש בא במקומו. אך אף שהיה זה בירור גדול וכמו שדימו חז"ל () את המבול למי מקווה טהרה שהביא לטהרת העולם, מכל מקום היתה טענה על נח שלא ביקש על בני דורו, ומשום כך סבל צער תיבה, שאילו היה מבקש על בני דורו, אף שבכך לא היה מצליח לתקן את כל העולם ואולי אף מעטים ממש, היה בכך התערותא דלתתא לשפוך רוח טהרה בעולם בדרך של סיוע בעבודת הבירורים ואולי הדור הבא היה מתוקן יותר, וכאמור, רצון ה' שעולם יבוא בדרך של בירור הדרגתי כנז"ל.

[טעם בד"א שהוצרכו לרשות לצאת מהמערה] ומקדושתם וצדקתם דנו רשב"י ובנו את עבודת בירורם בדומה לבירור של המבול (שהיה חורבן לשם בנין וטהרה בעולם) שבגללו הוצרך נח לסבול צער תיבה, לכן גם עליהם לסבול צער מערה. ומתוך שדימו עצמם לנח שנכנס ברשות ולא יצא אלא ברשות, נהגו כמותו ולא יצאו רשב"י ובנו מהמערה, הגם שכלו י"ב חודשים (ואמרו ש"משפט" וכו' שנים עשר חודש") אלא כשם שנכנסו בציווי הבת קול, כך יצאו ברשות הבת קול.

[טעם בדרך אפשר למשפט לשיבתם ע"ד מרב"ג י"ב חודש] ומה שגזרו על עצמם דומי' דמרב"ג י"ב חודש, נ"ל בד"א ע"ד מש"כ המקובלים לענין ההעלה מהגהינם נשמות הרשעים שהרהרו בתשובה (עיין זוה"ק פר' פנחס דף ר"כ, ובדברי רבינו האר"י החי בליקוטי תורה תהלים פד, על פסוק "עוברי בעמק הבכא" וגו' ובליקוטי הש"ס ברכות גבי דברי רבי יוחנן בן זכאי, ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי). ומעתה, דכוונתם להביא העולם לתכלית השלמות, שבו למערה לתקן כל הרשעים שהיו בגהנם, על הדרך שנזכר. ולכן, לאחר י"ב חודש, שכבר תקנו לכל הרשעים בגהנם, ידעו שיכולים לצאת. אך לא יצאו מהטעם הנזכר, דומי' דנח.

[רשב"י פטר מן הדין את כל הרשעים בגהינם] והעד דכך הוא נ"ל בד"א דאחז"ל במס' סוכה (דף מה ע"ב) "אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו" וכו'. ופירש"י "לפטור – בזכותי אני סובל כל עונותיכם, ופותרן מן הדין". וביחוס תנאים

תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות. אמרו ליה, הני למה לך. אמר להו, לכבוד שבת. ותיסגי לך בחד. חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. אמר ליה לבריה, חזי כמה חביבין מצות על ישראל. יתיב דעתייהו, שמע רבי פנחס בן יאיר חתניה, ונפק לאפיה. עייליה לבי בניה. הוה קא אריך ליה לבישריה, חזי דהוה ביה פילי בגופיה. הוה קא בכי, וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה. אמר לו, אוי

ואמוראים שהבאנו לעיל, משמע דקאי על צער מערה. ועל פי זה נראה לומר דמעתה, שהיה אלעזר בנו עמו, מוכרח שנתקיימו דבריו. ואמנם, מטרת אותם תריסר שני דיתבו במערתא, היה עיקר ענינו של רשב"י, כי נסתבב ישיבתו במערה היות שהוצרך לברוח מהרומאים ולא בנו. אבל ישיבתם באותם י"ב חודש אחרונים, הישיבה במערה היתה שייכת לשניהם, וכהוראת הבת קול "חזרו" למערתכם. ולכן בחודשים אלו, שהיו בחינה מושלמת של "אלעזר בני עמי", יכלו לפטור את העולם מיום שנברא ועד עכשיו.

[טעם בד"א שרבי אלעזר מחי ורשב"י מסי] ואיתא "כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון". ונראה שביצאתם בשני, ראו להמשיך בבירור הקודם, אלא שכאן חלקו הענין, רבי אלעזר מחי, ומשמע שהיה שורף, ורבי שמעון מסי, שלא ביטל את השרפה אלא היה מרפא אותה, כלומר שהיה מתקן את השרפה אך נראה שלא החזיר הענין ממש לקדמותו אלא בזה היה מברר חלקים גדולים באותה תבואה וכדו'. ולכן אמר לו רשב"י לבנו, "בני, די לעולם אני ואתה", שבדרך זו גם יכון העולם וגם יתבררו החלקים הקשים שרק בכוחם לברר.

[טעם בד"א שרבי אלעזר פסק לשרוף כשראה בהוא סבא] ואולי כשפגשו בהווא סבא והני תרי מדאני אסא בידיה, והראם שכוונתו בחביבות המצוה, פסקו גם מעבודת הבירור של מחי ומסי. מעתה הוברר שהגשמי של העולם, כשהוא מתעלה לרוחניות, יש בזה חביבות המצווה (ע"ד דאין נהורא אלא מגו חשוכא) וראו שיש חלק גדול גם בבירורם של שאר אינשי לברר בכח חביבות המצוה, שהיא יקרה קמי' קב"ה ולכן "יתיב דעתייהו" של שניהם.

לי שראיתך בכך. אמר לו, אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך. דמעיקרא, כי הוה מקשי רבי שמעון בן יוחי קושיא, הוה מפרק ליה רבי פנחס בן יאיר תריסר פירוקי. לסוף, כי הוה מקשי רבי פנחס בן יאיר קושיא, הוה מפרק ליה רבי שמעון בן יוחי עשרין וארבעה פירוקי. אמר, הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא, דכתיב, ויבא יעקב שלם, ואמר רב, שלם – בגופו, שלם – בממונו שלם – בתורתו, ויחן את פני העיר, אמר רב, מטבע תיקן להם. ושמואל אמר, שווקים תיקן להם. ורבי יוחנן אמר, מרחצאות תיקן להם. אמר, איכא מילתא דבעי לתקוני*. אמרו ליה, איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה, ואית

* תיקון העולם על ידי הצדיקים

אמר, הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא דכתיב, ויבא יעקב שלם וכו'. אמר רב, מטבע תיקן להם וכו'. אמר, איכא מילתא דבעי לתקוני וכו'. מה שאמר "דכתיב, ויבוא יעקב שלם" וכו' וכל מה שהזכירו הני אמוראי, הם ענינים לתיקון העולם. כי צדיקים חפצים בטובת כל הבריות. ועיקר טענת רשב"י על הרומאים, היתה "כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן" וכו'. והסביר דבריו, "תקנו שווקין – להושיב בהן זונות, מרחצאות – לעדן בהן עצמן – גשרים ליטול מהן מכס". ולהבין דתינח גשרים ליטול מהם מכס, הוא הכל לצורך עצמם, אבל הרי שווקים ומרחצאות, יש בהם גם הנאה לבריות עצמם ומהו "כל מה שתקנו", שממילת "כל" משמע שהכל לצורך עצמם.

והנה גם יעקב אבינו תיקן שווקים ומרחצאות, והחילוק בין מעשיו לרומאים, דהם תיקנו גשרים ואילו יעקב אע"ה תיקן מטבע.

[טעם בד"א שהרומאים תקנו גשרים] ובזה נראה לבאר, כי כל מטרתם בתיקון שווקים ומרחצאות הוא לתיקון הגשרים, כגשר המעביר את האדם מצד לצד, כך

להו צערא לכהנים לאקופי. אמר, איכא איניש דידע דאיתחזק הכא טהרה. אמר ליה ההוא סבא, כאן קיעץ בן זכאי תורמסי תרומה. עבד איהו נמי הכי, כל היכא דהוה קשי – טהריה, וכל היכא דהוה רפי – צייניה. אמר ההוא סבא טיהר בן יוחי בית הקברות. אמר לו, אילמלי (לא) היית עמנו, ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו, יפה אתה אומר, עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו, יאמרו, זונות מפרכסות זו את זו, תלמידי חכמים לא כל שכן. יהב ביה עיניה, ונח נפשיה*. נפק לשוקא. חזייה ליהודה בן גרים. אמר, עדיין יש

יצודו לבם ויעבירום לרשותם. נמצא בתכלית הענין הכל היה לצורך עצמם.

[טעם בד"א שיעקב אע"ה תיקון מטבע] אמנם יעקב אע"ה שתיקן שווקים ומרחצאות, לא עשה זאת לטובת עצמו, ולא עשה גשרים כדי לקחת מכס, אלא מטבע כדי שיוכלו בני אדם להסתחר זה עם זה, ולא לצורך עצמו. והיה בזה ללמד, שעניני דעלמא שקבעו חכמים הוא לצורך הבריות ולא לצורכם ולכבודם.

ואולי כך משמע מתוכחתו של רשב"י לההוא סבא שלגלג עליו, שאמר לו זונות מפרכסות זו לזו ותלמידי חכמים לא כל שכן, כי בזה יטעו הבריות שכל מה שעושים החכמים, לצורך עצמם עושים.

* תיקון ההוד בהקפדת רשב"י על אותו סבא.

אמר ההוא סבא וכו' יהב ביה עיניה, ונח נפשיה. נראה דהקפדת רשב"י על ההוא סבא, גם הוא לתיקון ההוד, שענינו כבוד תלמידי חכמים, וכלשון תפילת החיד"א זיע"א בהקפת חמישית הרומזת להוד שמעקרי הבקשה שם "ותזכנו לכבוד התורה ולומדיה, ולהחזיק ולאמץ ברכים כושלות, הני ברכי דרבנן דשלהי, ותזכנו שלא נלך בעצת רשעים, ולא נהיה מהולכי רכיל" וכו'. וכן עיין תומר דבורה (פרק שמיני – ביאור מדת ספירות נצח הוד יסוד) דמשמע שתיקון ההוד הוא בכבוד תלמידי חכמים.

לזה בעולם. נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות*.

[טעם בד"א שפסקה מיתת תלמידי רבי עקיבא בספירת הוד] וגם חיובא רמיה על תלמידי חכמים עצמם, לנהוג כבוד אלו באלו. ואולי לכן בספירת הוד פסקה מיתתם של תלמידי רבי עקיבא זיע"א שלא נהגו כבוד זה בזה על פי דרגתם.

[טעם בד"א ששרו של עשו נדמה כת"ח] ובאותו מאבק שבפ' וישלח, נדמה שרו של עשו כתלמיד חכם. ואולי בדרך אפשר בנתינת עיניו באותו סבא שלגלג, היה השלמה לגבור על בחינה זו של עשו, שנדמה כתלמיד חכם לעשות מחלוקת בין החכמים.

[טעם בד"א שאהרן הע"ה חתום במידת הוד לטובה] ואהרן הכהן עליו השלום חתום במידת ההוד. ואולי יש לרמז בזה, לכבוד הגדול שחלק אהרן למשה רבינו, שנאמר בו () וראך ושמח בלבו. [וכן משה רבינו עליו השלום, שמוכא בספרים שמהסיבות שסרב לשליחות ללכת למצרים, שחשש מכבודו של אהרן שהיה גדול ממנו].

* צדיקים שעושים דין ברשעים

נתן בו עיניו וכו'. הגם שאין לקרוצי חומר בתחתית המדרגה להסביר מעשי צדיקים, נראה להסביר על פי הבנתינו בכמה הקדמות, דמהנהגת צדיקים מיוחדים, שאחריות העולם עליהם להביאו לתיקון השלם, במצבים מסויימים אינם פועלים בדרכי דחיית הגזירה אלא בביטולה מכל וכל, כדי שלא ירבה הרע בעולם. ואלו הם צדיקים מיוחדים שביטלו מעצמם היצר הרע (ועיינן צדקת הצדיק את עא) וזהו עומק שהנהגת החסד כי דחיית העונש עלול להביא למצב של ביום פקדי ופקדתי. ונמסר לנו שזה ענין ספירת ההוד בשמאל – דין, אך נמשך בקו מהחסד. ולכן אהרן הכהן שבמדת ההוד, היה אוהב שלום ורודף שלום. ומסביר הכתב סופר, שאוהב שלום זה לישראל, ורודף שלום, שנגד הרשעים היה רודף את השלום עצמו, שלא יהיה בהם שלום. ועד"ז מובא בכוזרי שבענין העגל רצה אהרן להוציא לגמרי את הפושעים שבקרבתם ישימו ערבם, ובכך ישאר עם ישראל בטהרתו. וכן הכהנים שהם בחי' חסדים, מכל מקום גם מקרו

קפדנים. וכן בגדי כהונה, שזכה להם אהרן שהוא בחסד ומדתו הוד, עי' פרדס רמונים שער כז פי"א, ובגדי כהונה מכפרים על העוונות מחד, ומאידך בתומים יצאו למלחמה, והציץ מרצה על טומאת מקדש וקדשיו מחד, ומאידך בציץ הכה פינחס את האויבים, ועוד כיו"ב. ולכן מצב של מלחמה, הגם שהוא דינים, מכל מקום הוא מכריע לגמרי את המצב, ולא מותר מקום ל'הפסקות אש' קצרות המחזירות את הפורענות בעת שהדינים גוברים ובשעת סכנה. וכן נהג פינחס בקנאו קנאת השם, ולכן לא כיליתי את בני ישראל בקנאתי, וזאת משום שמיגר לגמרי את הקטרוג מישראל. וכן קנא אליהו לה' באופן שעצר את השמים ג' שנים, ובכך מגר לגמרי את הע"ז.

וטעם בד"א בביאור קפדן יהיה) ואם כנים אנו בהבנת והסבר הדברים, יובן עפי"ז הא דאיתא (סנהדרין קיג ע"ב), "דרש רבי יוסי בצפורי, אבא אליהו קפדן הוה". ופירש"י "היה קפדן - שכעס על אחאב, ואמר חי ה' אם יהיה השנים האלה טל ומטר". וממשיך, "רגיל למיתי גביה, איכסיה מיניה תלתא יומי ולא אתא. כי אתא אמר ליה, אמאי לא אתא מר. אמר ליה, קפדן קרית לי. אמר ליה, הא דקמן דקא קפיד מר". ולפי הנז"ל, באמת אליהו לא קפדן כלל בכל הנוגע לצדיקים, כי מידת הוד שורשה בחסד, ולכן גם אליהו הוא זה שיושב וכותב זכויותיהם של ישראל מתחת לעץ החיים, משא"כ כשנוגע למיגור ע"ז משורשה, שם נהג בקפדנות. ואולי לכן נקרא 'אבא' דרחמיו כרחמי האב, שענינם לחנך את הבן שלא ימעד באחריתו, משא"כ באם שכוחה להרגיע, ורגיעה ענינה לשעה - רגע דומיא דרגע...

ובדרך זה רמזו, "כאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם" דבנחמת ה' יש מעליותא של נחמת האם גם בגלות, וגם תקווה טובה לאחרית וכפי שמוסיף "ובירושלים תנוחמו", שלצד הנחמה בגלות עיקר הנחמה תהא בבנין ירושלים.

ועפי"ז יובנו עוד מדרכי אליהו להביא הצלה וישועה, כדהא במס' שבת (קט ע"ב), גבי נדמה לו כפרש להציל את רב שימי בר אשי דבלע חיויא, ע"ש. ולכן רשב"י חתום במידת ההוד, יכל לפטור את העולם מן הדין לגמרי, דווקא משום שיכל לעקור את הרעה משורשה.

שיר בר יוחאי

להרב המקובל האלהי הרב רבי שמעון לביא זיע"א בעהמח"ס כתם פז:

בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך:

בר יוחאי שמן משחת קדש, נמשחת ממדת הקדש, נשאת (מלכות)
עין נזר הקדש, חבוש על ראשך פארך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי מושב טוב ישבת, יום נספת יום אשר ברכת, (יסוד)
במערות צורים שעמדת, שם קנית הודך וחדרך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי עצי שטים עומדים, למודי יי הם לומדים, אור (נצח הוד)
מפלא אור היקוד הם יוקדים, הלא הפה יורוד מורך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי ולשדה תפוחים, עלית ללקט בו מרקחים, סוד (תפארת)
תורה כעצים ופרחים, נעשה אדם נאמר בעבורך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי נאורת בגבורה, ובמלחמת אשדת השערה, (גבורה)
והרב הוצאת מתערה, שלפת נגד צורריך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי למקום אבני שיש, הנעת ופני אריה ליש, גם גלת (חסד)
פותרת על עיש, תשורי ומי ישורך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי בקדש הקדשים, קו ירוק מחדש חדשים, שבע (בינה)
שפתות סוד חמשים, קשרת קשרי שין קשריך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי יוד חכמה קדומה, השקפת לכבודה פנימה, (חכמה)
שלשים ושתים נתיבות ראשית תרומה, את פרוב ממשה זו
אורך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי אור מפלא רום מעלה, יראת מלהביט פי רב לה, (כתר)
תעלומה ואין קורא לה, נמת עין לא תשורך.
 בר יוחאי:

בר יוחאי אשרי יולדתך, אשרי העם הם לומדך, ואשרי
העומדים על סודך, לבושי חשן תמיד ואוריך:

בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך:

ואמרתם פה לחי, רבי שמעון בר יוחאי:

איש אלהים קדוש הוא, אשרי עין ראתהו, לב חכם
ישביל פיהו, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

ברוך הוא מפי עליון, קדוש הוא מהריון, מאור גליל
העליון, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

גבור ואיש מלחמה, בדת תורה תמימה, מלא מדע
וחכמה, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

דרש כל תעלומות, בעו ותעצומות, עלה מעלות
רמות, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

החבא בתוך מערה, מפני הגזרה, שם למד סתרי
תורה, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

ושם נברא מעין לו, וחרוב למאכלו, מה טוב חלקו
וחבלו, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

זכר צדיק לברכה, דין ריבא ובר ריבא, זכה רבים
וזכה, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

תדש כמה הלכות, הם במשנה ערוכות, זה המרגיז
ממלכות, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

טהר את עיר טבריה, עשה אותה נקיה, הודו לו
משמאי, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

ידע כל הנסתרות, דבריו עושים פרות. בטל כמה
גזרות, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

כל ימיו אשר היה, אות הקשת לא נהיה. פי הוא
אות עולם היה, אדונינו בר יוחאי:
ואמרתם

לְכָל־יִשְׂרָאֵל הָאֵיר בְּסוּד תּוֹרַת הַבְּהִיר, כְּאוֹר הַחֲמֹה
מִזְהִיר, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

מָקוֹם בְּחַר בְּשִׁמְיָא, עִם הַנְּבִיא אַחֲיָה. זֶה מִבְּנֵי עֲלִיָּה,
אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

נְחֻמָּד מְאֹד לְמַעְלָה, זָכָה לִיקָר וּגְדָלָה. בְּתַר עֲלִיּוֹן לוֹ
נִגְלָה, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

סִינֵי סִינֵי לוֹ נִקְרָא, אֲרֵי שְׂפַחְבּוֹרָה. מִמְּנוּ תֵצֵא
תּוֹרָה, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

עָשָׂה שְׁבָעִים תְּקוּנִים, יְקָרִים מִפְּנִינִים. בָּם תִּתְּנָן
הָעֲלִיּוֹנִים. אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

פָּתַח אֶת פִּיּוֹ בְּחֲכָמָה, הוֹצִיא אוֹר תַּעֲלוּמָה, תִּתְּנָן
זְהַרֵי חֲמָה, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

צְדִיק יְסוּד הָעוֹלָם, גָּלָה מִדְּרָשׁ הַנְּעֻלָּם. יָכוֹל לְפַטוֹר
הָעוֹלָם, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי.
ואמרתם

קוּלוּ זִמְרַ עֲרִיצִים, וְהַכְרִית אֶת הַקּוֹצִים, וְהַצִּיל
הַלְּחוֹצִים, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

רְאֵה פָּנָיו מְאִירִים, בְּשִׁבְתּוֹ עִם חֲבֵרִים. עַת גָּלָה סוּד
נִסְתָּרִים, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

שְׁלוֹם רַב עַל מוֹשְׁבָיו, מֵה יִפְּיוּ וּמֵה טוֹבוֹ. דוֹבֵר אֶמֶת
בְּלִבּוֹ, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:
ואמרתם

תּוֹרַתּוֹ מִגֵּן לְנוּ, הִיא מְאִירַת עֵינֵינוּ, הוּא יְמַלִּיץ טוֹב
עֲלֵינוּ, אֲדוֹנֵנוּ בַּר יוֹחָאֵי:

וְאִמְרַתֶּם כֹּה לְחֵי, רַבִּי שְׂמַעוֹן בַּר יוֹחָאֵי:



אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲשֶׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי מִי אַתֶּם מְטַהְרִין, וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, אֲבִיכֶם שְׂבָשְׁמַיִם, שְׁנַאֲמַר, (יחזקאל לו) וְזַרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם. וְאוֹמֵר, (ירמיה יז) מִקְּנוֹה יִשְׂרָאֵל יִי, מַה מִּקְּנוֹה מְטַהֵר אֶת הַטְּמָאִים, אִף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל:

מאמרים בעניני ל"ג בעומר ודשנ"י זיע"א

סגלת התחדשות ולהתגבר על היאוש

אָמְרוּ חַז"ל (יבמות סד ע"ב) "רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, "לִמַּד תּוֹרָה בְּיַלְדוּתוֹ, וְלִמַּד תּוֹרָה בְּזַקְנוֹתוֹ. הָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּיַלְדוּתוֹ, וְהָיוּ לוֹ תַלְמִידִים בְּזַקְנוֹתוֹ" שְׁנַאֲמַר (קהלת יא, ו), בְּבִקֵּר זֶרַע אֶת זֶרַעַךְ וְלַעֲרַב אֶל תַּנַּח יְדֶךָ. כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכְשַׁר הַזֶּה אוֹ זֶה וְאִם שְׁנִיחֶם כְּאֶחָד טוֹבִים. אָמְרוּ, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֶלֶף זוגִים תַּלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבִּי עֲקִיבָא מִגְּבַת עַד אֲנְטִיפָרְס וְכַלֵּן מֵתוּ בְּפָרֶק אֶחָד. מִפְּנֵי שְׂלֵא נִהְגוּ כְבוֹד זֶה לְזֶה. וְהָיָה הָעוֹלָם שְׂמֵם עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא אֶצֶל רַבּוֹתֵינוּ שֶׁבְּדָרוֹם וּשְׁנֵאָה לָהֶם, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׂמוּעַ וְהֵם הֵם הַעֲמִידוֹ תּוֹרָה אוֹתָהּ שְׁעָה" [ואגב אורחא, נוהגים להזכיר גם תלמידים אלו בל"ג בעומר, בלמוד תורתם והדלקת גרות לכבודם. ויש שעולים גם על ציוניהם הקדושים ביום זה]. לְפִיכֶן נִפְסַק בְּשִׁלְחַן עָרוֹךְ (ארח חיים סימן תצג) שֶׁמִּפְּסַח עַד ל"ג בְּעֹמֵר (עין שם ובמפרשים) נוֹהֲגִים אֲבָלוֹת. וּבַיּוֹם ל"ג בְּעֹמֵר, שָׁבוּ פָּסְקוּ לְמוֹת תַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא, עוֹשִׂים שְׂמֵחָה.

וְהַקְּשָׁה הַ"פְּרִי חֵדֶשׁ" (סק"ב) "וּמִיָּהוּ יֵשׁ לְדַקְדֵּק בְּשְׂמֵחָה זֶה לְמָה, וְאִי מִשׁוֹם שֶׁפָּסְקוּ מִלְּמוֹת מַה בְּכָה, הֲרִי לֹא נִשְׂאָר אֶחָד מֵהֶם וְכֻלָּם מֵתוּ וּמַה טִּיבָה שֶׁל שְׂמֵחָה זֶה? וְאֶפְשָׁר שֶׁהַשְּׂמֵחָה הַיָּא עַל אוֹתָם תַּלְמִידִים שֶׁהוֹסִיף אַחַר כֵּן רַבִּי עֲקִיבָא שְׂלֵא מֵתוּ כְּאֵלוֹ".

עַל פִּי זֶה מִסְבִּירִים לְלַמַּד שְׂלֵא לְהַתְּיָאֵשׁ גַּם אִם אֲבָד הַכֹּל. שֶׁהָרִי דַעַת לְנַבּוֹן נִקַּל שְׂמִיתָת עֲשׂוֹת אֶלְפֵי תַלְמִידָיו [הַעֲבָדָה שֶׁגַם בְּחֶלֶף קְרוֹב לְאֶלְפִים שָׁנָה וְעַד הַיּוֹם אָנוּ אֲבָלִים עַל פְּטִירָתָם מְלַמְּדָת עַל רוּם מַעֲלַת תַּלְמִידִים קְדוֹשִׁים אֵלּוֹ] בְּפָרֶק זְמַן קֶצֶר וּבְמִיתָה קֶשָׁה, הָיָה צֶעַר עֲצוּם לְרַבִּי עֲקִיבָא. אִךְ רַבִּי עֲקִיבָא, עַל אִף הָאֲבָדָן הַקָּשָׁה, לֹא הַתְּיָאֵשׁ וְהִלֵּךְ לְקַבֵּץ תַּלְמִידִים חֲדָשִׁים, שֶׁהַעֲבִירוּ לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה.

יוֹצֵא שִׁיוֹם זֶה מְסַגֵּל לְהַתְּגַבֵּר עַל הָעֵבֶר, וְלְהַתְּקַדֵּם בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים גַּם כְּאֵלוֹ שְׂנַכְשְׁלוּ. וְעַל יְדֵי שְׁנַתְּגַבֵּר עַל הַיָּאוֹשׁ נִזְכָּה לְסִיעֵתָא דְשְׂמַיָּא לְהַצְלִיחַ בְּכָל דְרַכֵּינוּ שִׁיְהִיו לְשֵׁם שְׂמַיִם.

מעט מאמרים על רשב"י זיע"א ותורתו

לזכות לבנים עליה

רשב"י מציל את העולם מהמלאך המשחית

מובא בזהר הקדוש פְּרֻשַׁת וַיֵּרָא (דף קה ע"ב וכן בזהר חדש שם. נֶעְתַּק לְכַאן עַל פִּי תַרְגוּם מ"הזֶהר הַמְתַּרְגֵּם" הוֹצֵאת הַרֵב פִּינְחָס רֵאוּבֵן שִׁי), פֶּעַם אַחַת יָצָא רַבִּי שְׁמַעוֹן וַרְאָה שְׁהָעוֹלָם חֲשׂוֹךְ וְאֶפֶל וְנִסְתָּם אֹרוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, בֵּא רְאֵה מֵה רוֹצֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם. הִלְכּוּ וּמִצְאוּ מְלֶאֶךְ אֶחָד שְׂדוּמָה לְהַר גְּבוּהָ וּמוֹצִיא שְׁלֹשִׁים שְׁלֵהָבוֹת מִפִּיּוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, מָה אַתָּה רוֹצֵה לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ, רְצוֹנִי לְהַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁלֹּא נִמְצָא שְׁלֹשִׁים צְדִיקִים בְּדוֹר, שְׁכֵךְ גָּזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַבְרָהָם, שְׁכָתוּב (בְּרֵאשִׁית יח) הִיוּ 'יְהִיָּה', בְּגִימַטְרִיא שְׁלֹשִׁים.

אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, לֵךְ לַפְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ, בֵּר יוֹחָאֵי מְצוּי בְּאַרְץ. הֲלֵךְ אוֹתוֹ מְלֶאֶךְ לַפְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר לוֹ: רְבוּן הָעוֹלָם, גְּלוּי וַיְדוּעַ לַפְּנִיךָ מֵה שְׁאָמַר לִי בֵּר יוֹחָאֵי? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֵךְ תַּחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם וְאַל תִּשְׁגִּיחַ בְּכֵר יוֹחָאֵי.

כְּשֶׁבֵּא, רְאֵה רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת הַמְּלֶאֶךְ. אָמַר לוֹ: אִם לֹא תֵלֵךְ, גּוֹזְרִנִּי עֲלֶיךָ שֶׁלֹּא תִכְנַס לְשָׂמַיִם, וְתִהְיֶה בְּמָקוֹם שֶׁל עֲזָא וְעֲזָאֵל, וְכִשְׁתַּכְּנַס לַפְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמַר לוֹ, אִם אֵין שְׁלֹשִׁים צְדִיקִים בְּעוֹלָם - שְׁיִהְיוּ עֲשָׂרִים, שְׁכֵךְ כְּתוּב, (בְּרֵאשִׁית יח) לֹא אֲשַׁחֲת בְּעִבּוֹר הָעֲשָׂרִים. וְאִם אֵין עֲשָׂרִים - שְׁיִהְיוּ עֲשָׂרָה, שְׁכֵךְ כְּתוּב: לֹא אֲשַׁחֲת בְּעִבּוֹר הָעֲשָׂרָה, וְאִם אֵין עֲשָׂרָה - שְׁיִהְיוּ שְׁנַיִם, שְׁהֵם אֲנִי וּבְנִי, שְׁכֵךְ כְּתוּב, (דְּבָרִים ט) עַל פִּי שְׁנַיִם שְׁנֵי עֲדִים יָקוּם דְּבָר, וְאֵין דְּבָר אֶלָּא עוֹלָם, שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים לג) בְּדָבָר ה' שָׂמַיִם נִעֲשׂוּ, וְאִם אֵין שְׁנַיִם - הֲרֵי יֵשׁ אֶחָד, וְאֲנִי הוּא, שְׁכָתוּב (מְשָׁלִי י) וְצְדִיק יִסוֹד עוֹלָם. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יָצָא קוֹל מִשָּׁמַיִם וְאָמַר: אֲשֶׁרִי חִלְקֶךָ רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר לְמַעְלָה - וְאֵתָה מְכַטֵּל לְמַטָּה. בּוֹדַי עֲלֶיךָ נְאֻמָּר (שָׁם קמ"ה) רְצוֹן יִרְאוּ יַעֲשֶׂה.

וְהֵגַם שְׁמִדְכָר בְּסִתְרֵי תוֹרָה, וְקִצְרָה דְעִתְנּוּ לְהִבִּין נַעַם אִמְרֵי הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ, אֲשֶׁר

המשפילים יזהירו בו, לפי קט ערכנו ננסה להבין את הדברים לעבודת הלב. ראשית, איך יתכן שבדורו של רשב"י לא יהיו שלושים צדיקים שמעמידים את העולם? ועוד, אם בדורו של רשב"י לא נמצאו כאלו צדיקים שבעבורם כדאי להחזיק את העולם, מה יאמרו אזובי הקיר – הדורות הבאים אחריהם, שקטנם עבה ממתיניהם של גדולי החכמים שהיו בדורו ובפרט שדורו היה מלא גזרות קשות ורעות, ובדור זה היה רבי יהודה בר עילאי ותלמידיו שנחשבו ל"אשה יראת ה' היא תתהלל" וגדולים יותר בעיני השם מדורם של משה ויהושע (שנחשבו כלפי דורו של רבי יהודה ל"שקר החזן") ולדורו של חזקיה (שביחס לדורו רבי יהודה נחשבו ל"הכל היפי") ואיך יתכן לומר שבאותו דור לא ימצאו שלושים צדיקים? וככלל, יש להבין את עצם המשא ומתן בין קודשא בריך הוא לרשב"י ובפשטות נראה שכל המעשה אשר נעשה היה כדי להודיע על גדלת רשב"י בעולם שהוא מבני העליה, ורבותא היא בפרט בדור שנמצאים בו צדיקים וקדושים שאין כדגמתם.

המיוחד ברשב"י ובנו יותר מכל הצדיקים

נדבר זה נראה ללמוד ממאמר נוסף של חז"ל (ספא מה ע"ב וכן בסנהדרין צו ע"ב) "אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי, יכול אני לפטר את כל העולם כלו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה. ואלמלי אליעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואלמלי יותם בן עזיהו עמנו, מיום שנברא העולם עד סופו. ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחאי, ראיתי בני עליה והן מועטין אם אלהן בני וכו'. אם מאה הם בני מהן. אם שנים הם בני וכו'. ומי זוטרי כולי האי (וכי כל כך קטן מספרם של מקבלי השכינה, שרק שנים – רשב"י ובנו מקבלים שכינה)? והא אמר רבא, תמני סרי אלפי דרא הנה דקמיה קודשא בריך הוא, שנאמר סביב שמנה עשר אלה?! (והרי אמר רבא שמונה עשר אלה של שורות צדיקים עומדים לפני הקב"ה)!! לא קשיא, הא דמסתכלי באספקלריא המאירה הא דלא מסתכלי באספקלריא המאירה (יש לחלק בין צדיקים שהמחיצה שביניהם ובין הקב"ה היא ברורה והם המועטים לאלו שהמחיצה שלפניהם אינה ברורה. ועין רש"י סנהדרין

שם). ודמסתכלי באספקלריא המאירה מי זוטרי כולי האי? והא אמר אביי, לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום שנאמר, אשרי כל חוכי לו - ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הוו (ושוב מקשה הגמרא, וכי אלו הרואים ראיה ברורה מועטים כל כך, הרי אביי אמר שאין בעולם פחות משלשים וששה צדיקים שמקבלים שכינה בכל יום)?! לא קשיא הא דעיילי בבר הא דעיילי בלא בר (מחלקת הגמרא בין צדיקים, שהם הרבים, שנכנסים רק ברשות, לבין המועטים שנכנסים ללא רשות). וענין משמעות רשות זה, פרש רש"י (במסכת סנהדרין שם) "הא דעיילי בבר - שצריכין לטול רשות כשנכנסין להסתכל באספקלריא המאירה, בהנהו לא פחיתי מתלתין ושית, אבל אותן הנכנסין בלא רשות ברב צדקם הנהו מספקא לן כמה הוו".

חזינן שלרשב"י ולבנו יש את הכח לעלות בכחות עצמם וללא רשות. ואינם זקוקים לסיוע של צדיקים נוספים.

ואולי זה מדה כנגד מדה, שהיו בצער המערה לבדם ביחידות, ולא נזקקו לעזרת אחרים, התעלו למדרגתם הגבוהה, שלא יצטרכו לסיוע של אחרים. מה שלא מצינו באחרים. [ובדרך אפשר, העד שצער מערה הוא הגורם לדרגתם ולא ענין אחר, מהא דאיתא בבבא מציעא (פה ע"א) על רבי יוסי בנו של רבי אלעזר, שהגם שהיה גדול בדורו לא נכנס להטמן במערת אביו וסבו רשב"י עין שם הענין, "...כסבורים העם לומר שזה גדול מזה, יצתה בת קול ואמרה, לא מפני שזה גדול מזה, אלא זה היה בצער מערה וזה לא היה בצער מערה" מוכח שצער מערה גדולה מכל גדלה אחרת]. ונבאר הדברים בסייעתא דשמיא ללמוד דרכי עבודת השם של הפלל דרך סגלתם היחידאה של רשב"י ובנו.

איך יתכן שכל אמא מישראל תלד בן ברשב"י?

ואחר שראינו שמדרגת רשב"י ובנו שפחם רב על כל הצדיקים לעלות בכח עצמם וללא נטילת רשות, ראוי להבין מאמר חז"ל (מכות יז ע"ב) "אמר רבא, דילידא אימיה כרבי שמעון - תליד. ואי לא - לא תליד", ופרש רש"י - "כל שאמו יולדת תבקש רחמים יהי רצון שיהא כר' שמעון".

יִישׁ לְהֵבִין, וְכִי צְדִיקִים גְּדוֹלִים פְּחוּת מְרֻשָּׁב"י אֵין לָהֶם מְקוֹם בְּעוֹלָם כָּלָל? (וְאַמָּנָם עֵין בְּרִיטָב"א שְׂרַבְיָנוּ מֵאִיר לֹא גָרַם "וְאִי לֹא, לֹא תֵלֵד" כִּי הִרְבֵּה יֵשׁ לַמְטָה מֵר"שׁ שְׂטוֹב לָהֶם לְהוֹלִיד") וְאִם גְּדוֹלֵי עוֹלָם לֹא עָמְדוּ בְּמַעֲלַת רֻשָּׁב"י מֵהֵיכָן הָעֵז לְבַקֵּשׁ שֶׁהֵבִין שְׂיִוֵּלד יִהְיֶה כְּרֻשָּׁב"י וְלִכְאוּרָה בְּקִשָּׁה כְּרֻשָּׁב"י בְּדַמְיוֹן קָל בְּיוֹתֵר לֹא מוּבָן. וּמְכַל מְקוֹם מִשְׁמַע שְׂיֵשׁ צָרָךְ לְבַקֵּשׁ עַל כָּךְ. וְאִם כֵּן, מִשְׁמַע שְׂנֵה יִתְכַן. וְרֹאוי לְהֵבִין זֹאת.

וְנִרְאֶה לְבָאֵר בִּד"א שְׂפִינֵן שְׂכַחוּ שֶׁל רֻשָּׁב"י לְעֵלוֹת בְּכַח עֲצֻמוֹ וְלֹא לְהִזְדַּקֵּק לְזוּלָתוֹ, כִּךְ עַל כָּל אִם לְבַקֵּשׁ וְלִשְׂאֵף, לְצַפּוֹת וְלִחְנֹךְ שְׂבִנָּה לֹא יִזְדַּקֵּק לְאַחֲרִים אֲלֵא כֹל אֲשֶׁר בְּכַחוֹתָיו יַעֲשֶׂה. כִּי כֹאֲשֶׁר כָּבֵד מִתְחִילַת יְצִירָתוֹ שֶׁל אָדָם מִתְעַרְבֶת רְפִיוֹן יָדַים שֶׁהִילוּד יִסְתַּמֵּךְ עַל כַּחַם שֶׁל אַחֲרִים וְצְדִיקִים, בְּזֶה יִפְסִיד אֶת נִצּוֹל הַכַּחוֹת וְהַסְּגֻלוֹת שֶׁנִּתְּנָן לוֹ הַבוֹרֵא ית"ש שְׁעַמָּם יַפְעַל בְּעוֹלָם, בְּאוֹמְרוֹ מְדוּעַ לְהִתְאַמֵּץ הָרִי יִמְצָאוּ צְדִיקִים אַחֲרִים שְׂיִשְׁלִימוּ לְמַגִּין שְׁלוֹשִׁים לְמַנוּעַ אֶת חֲרַבְּן הָעוֹלָם וְכִשְׁהָאָדָם מִתְחַנֵּךְ מִתּוֹךְ מִטְרָה שְׂבִשְׂבִילֵי נִבְרָא הָעוֹלָם וְאִנִּי אַחֲרָאֵי לוֹ שְׂלֵא יִחַרְב, אֲזִי מִשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר. וְזֶהוּ "כְּרַבִּי שְׂמַעוֹן", שְׂכָל מִגְמָתוֹ לְהַשְׁלִים אֶת עֲצֻמוֹ מִבְּלִי לְהִזְדַּקֵּק לְאַחֲרִים. וְדַבֵּר זֶה שְׂיָךְ לְכָל יְהוּדֵי לְפִי הַכַּחוֹת שֶׁנִּתְּנָן לוֹ הַבוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׂמוֹ.

וְאוֹלֵי יֵשׁ לְקִשְׁר אֶת הַדְּבָרִים עַל דְּרָךְ פְּרוּשׁ רֻש"י (בְּסִנְהֶדְרִין שֵׁם) שְׂמִשְׁמַע מִדְּבָרָיו, שְׂאַמָּנָם לֹא פְּחוּתִים שְׁלוֹשִׁים וְשִׁשָּׁה צְדִיקִים שְׂיִכּוֹלִים לְבַקֵּשׁ רְשׁוֹת וְלִהַכְּנִס לְהַסְתַּכֵּל בְּאַסְפֵּקְלֵרֵיָא הַמְּאִירָה, אֲבָל רַק יְחִידֵי הַסְּגֻלָּה מִבְּיַנְיָהֶם הֵם בְּנֵי עֲלִיָּה שְׂאִינָם זְקוּקִים לְרְשׁוֹת כָּלָל. (רֵאָה לְעֵיל שֶׁהַבֵּאוּ דְּבָרָיו). וְעַל דְּרָךְ הַצַּעַת הַדְּבָרִים, נִרְאֶה לוֹמֵר, שְׂאוֹתָם שְׁלוֹשִׁים וְשִׁשָּׁה צְדִיקִים זְקוּקִים לְהַשְׁתַּתֵּף עִם זְכוּיוֹת שֶׁל חֲבֵרֵיהֶם לְקַבֵּל רְשׁוֹת כְּדִי לְהַכְּנִס, מֵה שְׂאִין כֵּן רֻשָּׁב"י וּבְנוֹ [שְׂסָבֵל בְּעֲצֻמוֹ צַעַר מְעַרָה וְלֹא הִסְתַּמֵּךְ עַל עֲבוּדַת אֲבִיו], "בְּרַב צְדָקָם, שְׂכָל מִגְמָתָם שְׂלֵא לְסַמֵּךְ עַל אַחֲרִים וְלִהַתְקַדֵּשׁ בְּכָל כַּחַם, אֵלּוֹ נִכְנָסִים גַּם לְלֹא רְשׁוֹת. וּמִזֶּה נִלְמַד שְׂעַל כִּךְ תִּתְפַּלֵּל כָּל אִם, שְׂבִנָּה יִכְנָס בְּכַחוֹת עֲצֻמוֹ וְלֹא יִזְדַּקֵּק לְזְכוּיוֹתֵיהֶם שֶׁל אַחֲרִים. וְעַל כִּךְ תִּתְפַּלֵּל וְתִיחַל כָּל אִם, שְׂבִנָּה לֹא יִזְדַּקֵּק לְעֲזָרָה מֵאַחֲרִים כְּדִי לְרֹאוֹת פְּנֵי שְׂכִינָּה אֲלֵא יוּכַל בְּכַחוֹת עֲצֻמוֹ לְהַגִּיעַ לְדְרָגָה זוֹ לְפִי מִצְוֵי הַכַּחוֹת שֶׁנִּתְּנָן לוֹ הַקָּב"ה.

וּבְזֶה יוּבֵן בְּדְרָךְ אֲפֻשֵׁר מְדוּעַ רֻשָּׁב"י אָמַר בְּלִשׁוֹן "אִם אֶלְף הֵן אֲנִי וּבְנֵי מֵהֵן, אִם

מֵאָה הֵם אֲנִי וּבְנֵי מִהֶן" וְכוּ', הָרִי בְּכָל עֲנָנָן זְכוּתוֹ גְּדוּלָּה לְהַעֲמִיד אֶת הָעוֹלָם, וּמֵה זֶה מְשֻׁנָּה אִם יֵשׁ אֵלֶּךָ אוֹ מֵאָה וְכוּ'? וְהִנְרָאָה, כִּי כִּינּוֹן שְׁעֵנִינְם שֶׁל בְּנֵי עֲלִיָּה שְׂאִינָם סוּמְכִים שְׂאֲחָרִים יִצְטָרְפוּ אֲלֵיהֶם וַיִּחַד יַעֲמִידוּ אֶת הָעוֹלָם אֲלֵא כָּל מְגַמְתֶּם לְהִיטוֹת רְאוּיִים לְהַעֲמִיד אֶת הָעוֹלָם בְּמִצּוֹי כַּחֲתִיָּהֶם. מֵעַתָּה, גַּם אִם מְדַבֵּר בְּאֵלֶּךָ אוֹ בְּמֵאָה וְכוּ' שְׂרְאוּיִים לְהַעֲמִיד אֶת הָעוֹלָם, אֵינָם גּוֹרְעִים מֵהַשְׁתַּדְּלוּתָם שֶׁל רְשָׁב"י וְשֶׁל בְּנוֹ לְשֵׁאֵף לְהַעֲמִיד הָעוֹלָם בְּעֶצְמָם.

דָּרָךְ נוֹסֶפֶת לְהַבִּין אֶת דְּבָרֵי רַבָּא, "דִּילִידָא אֵימִיָּה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן – תְּלִיד", עַל פִּי הַפְּרוּשׁ בְּ"ד רַמָּה" (בְּסִנְהֶדְרִין שָׁם) "הָא דְּעֵיילִי בְּבַר, הָא דְּעֵיילִי בְּלֵא בַר – צְדִיקִים שְׁנִכְנְסִין הֵן וּבְנֵיהֶם, שְׁהֵן וּבְנֵיהֶם רְאוּיִן לְמַעְלָה זֹו כְּרִשְׁבָּ"י שְׁהֵיָה הוּא וּבְנוֹ רְאוּיִ לְמַעְלָה זֹו, מוּעֲטִין הֵן, וְקָרוּב לוֹמַר שְׂאִינָן יִתֵּר מְשֻׁנִּים, אֲבָל צְדִיקִים שְׁנִכְנְסִין בְּלֵא בְּנֵיהֶם תְּלִיתִין וְשִׁתָּא הוּוּ, הֲדִין הוּא פִּירוּשָׁא וּפִירוּשָׁא מְעֵלְיָא הוּא וְכֵן פִּירֵשׁ רַבִּינוּ הָאִי גְּאוּן ז'ל" (עֵינן שָׁם שְׁהַבִּיא בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרֵינוּ גַּם הַפְּרוּשׁ הַנִּזְכָּר, דִּהֵינוּ נְטִילַת רְשׁוּת). וְנִרְאָה לְרַמּוֹז בְּזֶה, שְׁכָּל אִם תְּשַׁתְּדֵל לְכַךְ שְׁבִנָּה יִהְיֶה רְאוּיִ וּמוֹכֵן לְהוֹלִיד בְּעַתִּיד בְּנִים תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים.

זְכוּתָם יִגְנוּ עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן.



טעם רשב"י בירידת המן

הַמֶּן הִתְחִיל לְרַדֵּת בְּיוֹם ט"ז אֵיר. (וּמִשָּׁם הִתְמַם סוֹפֵר זֵיע"א יֵרֵד לְרֵאשׁוֹנָה בְּל"ג בְּעֶמֶר, לְפִי חֲשׁבוֹן שְׁעֵשָׂה)

אָמְרוּ חַז"ל (יוֹמָא עו ע"א) "שְׂאֵלוּ תְּלַמִּידֵינוּ אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִפְּנֵי מַה לֹּא יֵרֵד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מִן פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה? אָמַר לָהֶם, אֲמַשְׁל לָכֶם מִשָּׁל, לְמַה הִדְבָּר דּוּמָה, לְמַלְךָ בְּשָׂר וְדָם שִׁישׁ לוֹ בֶּן אַחַד. פֶּסֶק לוֹ מְזוֹנְוֹתָיו פַּעַם אַחַת בְּשָׁנָה, וְלֹא הָיָה מְקַבֵּיל פְּנֵי אָבִיו אֲלֵא פַּעַם אַחַת

בשנה, עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג, ואומר, שמא לא ירד מן למחר ונמצאו פלן מתים ברעב, נמצאו פלן מכונים את לבם לאביהן שבשמים. דבר אחר, שהיו אוכלין אותו כשהוא חם. דבר אחר, מפני משוי הדרך.

מעיון בדברי רבותינו ז"ל עולה שגם הטעמים הנוספים שהביא רשב"י זי"ע"א נועדו לחנך את בני ישראל. ונביא מדברי המהרש"א שם, בנוגע לטעם "שהיו אוכלין אותו כשהוא חם" ומבאר, "הינו הצדיקים שהיו אוכלין אותו כמו שהוא ירד, אבל הבינונים ורשעים דבעו אפיה כדלעיל הרי הוחם על ידי אפיה". ונראה ללמוד מדבריו, שדרך טריות המן, כפי חמו, ידע האדם את דרגתו הרוחנית. כשהמן נאכל כמות שהוא, טרי וחם, משמע מעשיו רצויים לפני הקב"ה, אף כשנדרש הכנה התברר לאדם שעליו לתקן.

דרך נוספת במן גלתה לאדם על מהותו הרוחנית, דרך המחשבה של האדם עצמו, שידועים דברי חז"ל שבמן היו כל הטעמים בעולם, והחיד נהנה מאותו טעם שחשב ורצה האדם לטעם באותה שעה. ומובא מה"חדושי הרי"ם" שכפי רמתו הרוחנית של האדם כך חשק לאכול, אדם צדיק הסתפק בכדי קיומו – לחם ומלח, על כך הוא חשב ואת זה טעם. אף הפחות צדיקים הרקרו במאכלי תענוג והרשעים גם הרקרו במאכלים שאכלו במצרים ואת זה הם טעמו והבינו עד כמה רחוקים הם מלהקרא עבדי השם ועדין נותרו בהם רשומי העבדות.

ולטעם הנוסף שנתן רשב"י לתלמידיו, "מפני משוי הדרך", אולי נראה לפרש על פי האמור, על דרך שאמז"ל, שלצדיקים המן היה בפתח הבית והבינונים והרשעים היה המן רחוק מביתם ולפי דרגתם באותו יום כך היו צריכים להרחיק ולהביאו. ובדרך אפשר, גם זה רומז "משוי הדרך" כי לפי טרח הנשיאה ידעו מה דרגתם הרוחנית יום יום, ובהתאם לזה היו מתקנים את עצמם.

פְּרִשְׁת הַשְּׁבוּעַ וְהַקֶּשֶׁר לְ"ג בְּעֹמֶר

"אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם" (כו, ג) פירש רש"י "אם בחקתי תלכו - כול זה קיום המצוות? כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצוות אמור! הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה. ואת מצותי תשמרו - הווי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים כמו שנאמר (דברים ה) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם".

נשים לב שהדגש על העמל, ולא על עצם למוד התורה. כי הטורח בלמוד התורה, שמשקיע את זמנו ומאמציו בלמוד תורה, זוכה שיסירו מעליו את טרח עמל החיים,

והקב"ה יסייע בעדו בהשגת מזונו, בשפע של יכול ופרות, שביעה ורגע, בטחון ושלווה, שקט נפשי וכל משאת נפשו של אדם, כמובא בפסוקי הברכה.

אדם לעמל יולד

נאמר (איוב ה, ז) "כי אדם לעמל יולד" וגו'. – בני האדם, מעת צאתם לאויר העולם טורחים ועמלים לבסס את מעמדם בעמל שנמשך על פני חייהם בעולם הזה. עמלם כרוך בקשי וטרח.

ומאהבת השם ית' את בניו נתן להם אפשרות להמיר את עמל החיים הקשה ואת היסורים והסבל בעמל מהנה עם תשואה גדולה לחיי עד. ועל כך אמרו חז"ל (גלקוט שמעוני בראשית ב, רמז כ) "לא נברא האדם אלא לעמל. זכה, עמלו בתורה. לא זכה, עמלו בארץ. אשרי שעמלו בתורה!" וכן מסבך בהרחבה במסכת סנהדרין (דף צט ע"ב) מפסוקים מפרשים, שהעמל מכרח ויחד עם זאת ביד האדם להחליט עם יעמל בהבלי העולם הזה או שיעמל בתורה ויזכה לו לחיי נצח, ש"הוא הוא עמל במקום הזה, ותורתו עומלת לו במקום אחר". עיני שם.

והמתמיד בלמוד תורה, זוכה שהקב"ה יסיר ממנו על הפרנסה, ואינו זקוק לעמל להגנתו כי התורה תגן עליו ועל הסובבים אותו. לעמתו, המבקש להסיר את על התורה מעליו, משתעבד בעל כרחו להבלי העולם הזה.

עקר זה שב וחוזר על עצמו בפרקי אבות הנקראים בימים אלו, כגון, דבריו רבי נחוניא בן הקנה (פ"ג מ"ה) "כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכל הפורק ממנו על תורה, נותנין עליו על מלכות ועל דרך ארץ". וכן מאמרו של רבי מאיר (פ"ד מ"י) "הוי ממעט בעסק, ועסוק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה, יש לו שכר הרבה לתן לך". ומדבריו ברש פ"ק קנין תורה (פ"ו מ"א) רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו" וכו' ראה שם הטבות מפליגות גם בעולם הזה. ודרשתו של רבי יהושע בן לוי (פ"ו מ"ב) "שאינן לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה" וכו'. ועוד כהנה וכהנה מאמרים שעמל התורה מבטל את עמל החיים והרי הוא בן חורין המשחרר מעבדות הזמן.

לאורו של רשב"י

השבוע חל הלולת רבי שמעון בר יוחאי זיע"א. ואמרו חז"ל במסכת ברכות (דף ה ע"א) "תניא, רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכלן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן; תורה וארץ ישראל והעולם הבא". והגמרא מביאה פסוקים המורים על כך עין שם.

ולאור האמור, שפאשר האדם מפנה את עצמו לתורה מסירים ממנו את עמל העולם הזה, נראה להבין מדוע מכנים אלו השלושה שדבר עליהם רשב"י: "מתנות", הגם שהשגתם פרוכה ביסורים – "וכלן לא נתנן אלא על ידי יסורין!"

וההסבר הוא, פי בהכרח נולד האדם לעמל בעולם הזה – "אדם לעמל יולד", וכל עמל פרוך ביסורים. אך כאשר כיהודי מנצל את הזכות לבחור בעמל התורה ואף להתיסר עבורה, זוכה לחרות מעמל החיים ויסירו ממנו כל עמל אחר מעמל היסורי העולם הזה. גם זוכה לשכר גדול בעולם הבא. וגם מתכפרים עוונותיו.

ולכן על אף שהם בעצם נרפשות ואפילו בעמל וביסורים, הם נחשבות מתנות, שפנוסף להשגת למוד התורה ושחרור מעניני העולם הזה, מזכות את העמל בהם בשכר גבוה ובהטבות מפליגות וכפי שבעזה"י יתבאר לקמן מדברי רבותינו ז"ל.

וכמוכן רבי שמעון בר יוחאי זיע"א קיים בעצמו את קניית מתנות אלו ביסורים, ונראה ללמד על כך מהמעט שידוע לנו על רשב"י, את מתנת התורה רכש בצער המערה שהיה לו, ושם רכש גם את מתנת ארץ ישראל, ולכן כשיצא מן המערה תמה על אנשים שעוסקים בחיי שעה ועוזבים חיי עולם, והוא, רשב"י הקדוש קבע שהמתמסר לתורה אינו צריך לזרוע בשעת זריעה, לקצר בשעת קצירה וכו' אלא מלאכתו תעשה מעליה (ו) וכן את מתנת העולם הבא, זכה רשב"י וזכה לכלל ישראל באמרו (ו) כול אני לפטור את העולם מן הדין.

עמל התורה מסיר יסורים

ובמסכת ברכות (דף ה ע"א) מובאים דברי רבי שמעון בן לקיש ורבי יוחנן, שהעוסק בתורה יסורין בדלים ממנו, וההפך ההפך, ה' יצילנו. ולכן כשהאדם חש שעל החיים מכביד עליו וכו' כן באים עליו יסורים יציל את עצמו בעלה של תורה. ורבינו הבן איש חי בפרושו "בן יהודע" מפרש שם בגמרא שעל אף שלא כל אחד

יכול לעסוק בתורה בכל שעות היממה, בשל עסוקי הפרנסה וכו', מכל מקום עליו לקבוע עת לתורה, כפי יכולתו. וכשבאים יסורים עליו, יש לו לעיין בעצמו, בראייה בלתי משחדת: האם אני לא מסגל ליותר, או אפשר שיש ביכלתי להוסיף עוד זמן לתלמוד התורה? אם אכן הסתפק בקביעת עתים קצרה בעוד שבאמת יכל להגדיל את שעת התלמוד, הרי שהזמן שייכל לתלמוד ולא למד בו, נחשב לטוב לתורה וזה הגורם ליסוריו (ועיין שם עוד בדברי הבטנים נוספים כגון: שלפעמים האדם גורם בטוב לתורה לאחרים וזה סבת יסוריו ועוד).

ויש לדעת שחובת ההתאמצות בעמל התורה משתפת לכל יהודי, גדול וקטן, וכדברי הרמב"ם בתחלת הלכות תלמוד תורה. וכאמור, הרפיון בתורה הוא גורם לתלאות העולם הזה על האדם, ה' יצילנו.

עמל התורה מכפר עוונות

בשונה מכל צער שמצטער האדם בעולם הזה לכפר את חטאיו, מתכפרים החטאים ותו לא. אבל ביסורי עמל התורה גם מתכפרים חטאיו וגם זוכה לשכר עצום בשמים. ורבינו יונה בספר "שערי תשובה" (שער רביעי אות יא), אחר שמרחיב בפעולות שיעשה אדם כדי לכפר על חטאים, אפילו הקשים ביותר, ובעשותם יסיר מעצמו את היסורים הבאים מחמת העברות (כפעולות שונות של צדקה וגמילות חסדים, עיין שם), כותב על תלמוד התורה: "וינגד כלן מצות תלמוד-תורה לשם-שמים. וכל המועצות שתכרנו, הן בכלל מה שאמר שלמה המלך עליו השלום (משלי טז, ו) בחסד ואמת יכפר עון, כי קנן התורה נקרא קנן האמת, כמו שאמר (שם כג, כג) אמת קנה ואל - תמכור. ונאמר (תהלים קיט, קמב) ותורתך אמת. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (ויקרא רבה קדושים כה, א) עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג, יח), עבר אדם על פרות או מיתות בית-דין, אם היה רגיל לקרוא פרוק אחד ביום, יקרא שני פרקים. אם היה רגיל לקרוא פרשה אחת, יקרא שתי פרשיות. ומשני פנים תגן עליו התורה מן היסורים, האחד, כי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שפת כוז"ב) תלמוד תורה כנגד כלם. והשני, כי ישית עמלו בתורה וטרחו בה ואשר תדד שנתו מעיניו, יעלה במקום יסורים, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין צט ע"ב) כל הגופים לעמל ילדו, אשרי מי שהיגיעה שלו בתורה. ואמרו (שם כו ע"ב) למה נקרא שמה תושיה? שמתשת כחו של אדם".

יסורי התורה זמניים

בנוסף לכל זה, עמל החיים, נמשך ומתחדש בכל פעם מחדש וגורר עמו צער, יסורים, אכזבות. "כל עמל האדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא" (קהלת ו, ז), תמיד שואף ליותר, יש לו מנה, תאוותו גוברת ורוצה להשיג מאתים וכן הלאה, ואין אדם מת וחצי תאוותו בידו (עין קהלת רבה א, לב; ג, יג) וכו'. שונה מזה למוד התורה שעם הזמן הופכת למשימה מהנה. וככל שיכנס ללמוד התורה תכנס בו הנאתה, תשמח אותו ויגיע למצב שיתחבר אליה כאויר לנשמה.

ולא עוד אלא, שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ט) "רבי יונתן אומר, כל המקיים את התורה מעני, סופו לקימה מעשר. וכל המבטל את התורה מעשר, סופו לבטלה מעני". וכפי שיתקיים בגדולי ישראל במהלך הדורות.

תהנה כאן ותרויח שם

ובכלל, כל הזכות שיש ליהודי להנות בעולם הזה היא בעבור עסקו בתורה. כפי שכתב רבינו "אור החיים" הקדוש בפתיחת פרושו על התורה "מי שזכה בתורה זכה בכל העולם, ומי שלא זכה בתורה אין לו להנות מהעולם עד מדרוך כף רגל זולת אם ישמש הכשר עמליה".

וכתבו המפרשים (עין "בן יהודע" ברכות ה"א), שמצד הדין, מקום הענג והנאותיו של היהודי הם רק בעולם הבא. ואלו כאן, בעולם הזה, מקום העמל והעבודה לצבירת זכיות שיתממשו בעולם הבא. לא כן הגויים, שאין להם עולם הבא, שעבורם העולם הזה מקום הנאתם הטבעית ורשאים להנות בתענוגי העולם הזה. עם זאת, מאחר ועצם קיום העולם הזה הוא בשביל ישראל ובשביל התורה הקדושה, הרי שרק העוסק בתורה מגיע לו הנאה גם בעולם הזה, בהיותו מקיים את העולם בתורתו.

קל וחומר נוקב

במהלך נדודיו בעסקי מסחרו, התארח סוחר העסקים המכבד בביתו של אחד מגדולי הדור. הרב השתדל להנעים את שהותו וכד כבד יעץ לו להצטרף לשעורי התורה. אך הסוחר סרב בטענה שמחו נתון לעסקים ואין לו פנאי לזה. ניסה הרב לשדל את הסוחר לבל ישקע בעסקים ויקדיש פסקי זמן במהלך היממה

ללמוד התורה ובכך יהנה מהאוצרות שהקב"ה הויעיד לעמו, עם קרובו, ובכך גם יזכה לטול חלק מכבוד בשכר הצפון ללומדי תורה בעולם הבא.

אך העשיר אטם את אזניו: תאמין לי רבי, אין לי פנאי לנה לעת עתה. הרי הרב רואה כמה מאמצים דורשים עסקי המסחר, נע ונד בין סוחרים... ובתוך כך הוסיף ב'עקיפה': יאמר לי כבוד הרב, האם כל הטלטולים הללו, שאין בהם רגע אחד של מנוחה, לא יספיקו כדי לזכות אותי לעולם הבא?

השיב לו הרב: התבונן בדבריך ועשה קל וחמר עם עצמך: ומה בעולם הזה שאטה כל כך משקיע בו אין לך מנוחה ואיננו בידיך, העולם הבא, שאטה בכלל לא משקיע בו, איך תעלה בדעתך שתקבל בו חלק?

הפנים הסוחר את הדברים וידע שאם ברצונו לזכות בעולם הבא עליו להשקיע להשגתה על ידי שיקדיש זמן מכבוד ללמוד התורה בעולם הזה. שהרי למטרה זו, לשם כך, נשלחנו לכאן.

התברר שלמוד התורה הצילו גם בעולם הזה מפזור הנפש, ונתנה לו ישוב הדעת שסיעה לו גם בעסקיו.

עוד מספר על הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, שבא לפניו אחד מחניכיו המכיר ככשרוני, וספר שחשב לעזוב את הישיבה ולצאת לעסקים, בחושיו המתדרים יצבר הון לטובת פרנסת עולם הישיבות, בכך תוסר החרפה שבאסוף תרומות לישיבה ויתאפשר חיי רוחה ללומדי התורה.

ראש הישיבה שמע את דבריו אך לא התלהב מהרעיון: את טובתך אני דורש. עדיף לך שתשב בחצרות בית השם. תמה הבחור: אם אכן אצליח במשימה, ואפרנס את כל עולם התורה, האם אז לא אזכה לעולם הבא במקום מכבוד? אמר לו הרב: איני מתכוון לעולם הבא שלך, אני מדבר על העולם הזה שלך...

כל הקדם זוכה

ונאמר בפרקי אבות (סוף פרק ב) "רבי טרפון אומר, היום קצר והמלאכה מרבה, והפועלים עצלים, והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק. הוא היה אומר, לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין לבטל ממנה. אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה. ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך. ודע, מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא."



רָשָׁב"י הָיָה בַּמְעָרָה י"ג שָׁנָה וְנִרְאָה לוֹ
בַּדֶּרֶךְ מִרְאוֹת אֱלֹקִים גּוֹדֵל כְּבוֹדוֹ וְהָיָה
יֹדֵעַ בְּעֵצְמוֹ שֶׁהוּא חֹסֵד גָּדוֹל וְהָיָה אוֹמֵר
יְכוֹל אֲנִי לִפְטֹר הָעוֹלָם

(רבינו חננאל סֵפֶה מֵה ע"ב)

זכותו וְגַם עֲלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל אָמֵן - תּוֹרַתוֹ מִגֵּן לָנוּ, הִיא מְאִירַת
עֵינֵינוּ, הוּא יְמַלִּיץ טוֹב עֲלֵינוּ. וְאִמְרַתֶּם בְּהַ לְחֵי, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי: